

SKODLAR FRANC POTOČNIK IZ ZGORNJIH STRANJ IN NJEGOVO DELO NA VELIKI PLANINI

Raziskovalna naloga s področja tehnike in tehnologije

Avtorici: Nika Planinšek in Petra Gotar, 7. b

Mentorici: Vilma Vrtačnik Merčun in Jelka Potočnik

Domžale, marec 2019

KAZALO

	Stran
1 UVOD	4
1.1 Cilji raziskave	4
1.2 Metode dela	5
1.3 Hipoteze	5
2 TEORETIČNI DEL	6
3 O SLOVENSКИH SKODLARJIH NA SPLETU	14
3.1 Bojan Koželj iz Stahovice, največkrat omenjeni skodlar na spletu	14
3.2 Skodlarstvo Bohinj, Nejc Divjak	15
3.3 Lojze Šolar, Dražgoše	16
3.4 Mojstri na Koroškem in na Pohorju	17
3.5 Marko Nastran iz Selc v Selški dolini	17
3.8 Skodlar Marko Volk	18
4 INTERVJU S SKODLARJEM FRANCEM POTOČNIKOM IZ ZGORNJIH STRANJ	19
4.1 Franc Potočnik in njegova poklicna pot	24
4.2 Pridobivanje lesa za skodle	25
4.3 Postopek izdelave skodel	35
4.4 Mere in poimenovanja	36
4.5 Faze prekrivanja strehe s skodlami	41
4.6 Faze prekrivanja fasade s skodlami	43
4.7 Zaključna dela	
5 IZDELAVA MAKETE VELIKOPLANINSKE BAJTE	45
6 RAZPRAVA IN PREVERJANJE HIPOTEZ	50
7 ZAKLJUČEK	52
8 VIRI IN LITERATURA	53

Fotografija na naslovni strani: Skodlar Franc Potočnik z avtoricama raziskovalne naloge, pred Rakovo bajto na Zelenem robu, 28. 9. 2018.

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sva želeli opisati poklicno pot skodlarja Franca Potočnika ter njegovo skodlarsko delo; izdelavo skodel ter postopek prekrivanja streh in fasad pastirskih bajt s skodlami. Zanimalo naju je tudi, koliko je še skodlarjev v Sloveniji in kje še uporabljajo skodle razen na Veliki planini. Najprej sva si na povabilo Franca Potočnika ogledali pastirske bajte na Veliki planini, saj se je konec septembra čas za delo skodlarjev že zaključevalo. Potem sva raziskovali na spletu zapise o skodlarjih in skodlarstvu. V začetku decembra sva v Zgornjih Stranjah opazovali, kako Franc Potočnik izdeluje skodle. Tam sva nabrali tudi nekaj odpadnega materiala, ki nama je kasneje služil za izdelavo makete. Franc Potočnik se je skodlarstva naučil od svojih stricev Cirila in Jožeta Koželja iz Zgornjih Stranj. To delo opravlja že 30 let, od tega 20 let samostojno kot popoldansko obrt. Smreke za izdelovanje skodel naj bi imele premer približno 50 do 65 cm. Skodlar Franc Potočnik jih skupaj z gozdarjem izbere v ribniško-kočevskih gozdovih. Ko metrske kose debel pripelje domov, jih najprej z lupilnikom ostrga, potem pa z dvema sekirama iz njih cepi trikotne kose ali špevte, katerim odstrani sredico. Preostalim delom špevt najprej s sekiro šinklarico označi debelino skodel, potem pa jih po teh označbah razkolje. Skodle zloži na križ v visoko skladovnico in jih obteži, da se zravnajo in osušijo. Po nekaj mesecih jih že lahko uporabi za prekrivanje streh in fasad. Na strešno konstrukcijo najprej nabije deske debeline 25 mm in neprepustno folijo. Na to nabije letve (15 x 50 mm), ki naredijo zračni most. Prečno na letve nabije late (50 x 70 mm), na katere pribije skodle v dveh vrstah tako, da se prekrivajo. Za en m² strehe porabi 24 skodel dolžine 1 m in širine 10 do 11 cm. Povprečna površina strehe bajt na Veliki planini znaša 115 m², za kar potrebujemo 2760 skodel. Okrogla oblika velikoplaninskih bajt pozimi preprečuje zamete okoli njih. Če skodle niso izpostavljene vlagi, imajo daljšo življenjsko dobo (tudi do 30 let).

ZAHVALA

Zahvaljujemo se Francu Potočniku, ker nama je demonstriral izdelavo skodel in na Veliki planini razkazal nekaj planšarskih bajt ter nama razložil postopek polaganja skodel. Brez njegove pomoči te raziskovalne naloge ne bi bilo. Zahvaljujemo se tudi Roku Planinšku, ker nama je razložil nekaj osnovnih pojmov o strešni konstrukciji. Hvala mentoricama: Jelki Potočnik, ker naju je spodbujala in bedela nad najinim delom, ter Vilmi Vrtačnik Merčun za vso pomoč. Zahvaljujemo se tudi Sabini Burkeljca za lektorski pregled naloge.

1 UVOD

Za raziskovanje dela skodlarja sva se odločili zato, ker je na naši šoli zaposlena ga. Jelka Potočnik, njen mož pa se ukvarja s skodlarstvom. Ponudila se nama je priložnost, da si na Veliki planini ogledava njegovo delo, kasneje pa sva si ogledali tudi, kako izdeluje skodle na svojem domu v Zgornjih Stranjah.

Slika 1: Franc Potočnik pred Rakovo bajto na Veliki planini, ki jo je prekril s skodlami.

Slika 2: Jakšetova počitniška bajta na Šimnovcu je prav tako delo skodlarja Franca Potočnika.

»**Pastirsko naselje na Veliki planini** velja za enega redkih ohranjenih naselij te velikosti v Evropi ter privablja številne obiskovalce vse dni v letu. Prepoznavno je po svoji **tipični arhitekturi**, ki predstavlja nekakšen simbol Velike planine. Strehe koč so krite z značilnimi smrekovimi skodlami, ki segajo zelo nizko. V kamniškem koncu pastirsko koč poimenujejo **pastirska bajta ali pastirski stan**, smrekovi skodli pa po domače pravijo »šinkel«. Vsekakor pa naselje posebej zaživi v mesecu juniju, ko koč zapolnijo pastirji, ki s svojo živino ostanejo na paši vse do meseca septembra.«¹ V raziskovalni nalogi bova za pastirske in počitniške koč na Veliki planini uporabljali izraz **pastirska oz. počitniška bajta**.

1.1 CILJI RAZISKAVE

V svoji raziskovalni nalogi sva želeli odgovoriti na naslednja vprašanja:

Poklicna pot Franca Potočnika

- Kako se je Franc Potočnik izučil tega poklica?
- Koliko časa že opravlja to delo? Koliko bajt in stanov je že obnovil?
- Ali se da preživeti s skodlarstvom?
- Ali skodlar opravlja še druga gradbena dela?

Pridobivanje lesa za skodle

- Kje dobi les za skodle?
- Kako poteka postopek izbire lesa?
- Kako poteka postopek izdelave skodel?
- Kakšna je razlika med cepljenimi skodlami in žaganimi deskami?

Postopek prekrivanja streh in fasad s skodlami

- Kako poteka postopek prekrivanja streh in fasad s skodlami?
- Kako skodlar izdelava okrogle dele bajt in stanov na Veliki planini?
- Katere pripomočke potrebuje skodlar?
- Katera zaščitna sredstva pri delu potrebuje skodlar?

¹ Znamenitosti na Veliki planini, <http://www.velikaplanina.si/Znamenitosti/Na-Veliki-planini>, 4. 2. 2019.

Skodlarstvo na Slovenskem

- Koliko je še skodlarjev na Slovenskem?
- Kje še uporabljajo skodle razen na Veliki planini?
- Kaj se bo zgodilo s tem poklicem? Ali bomo skodlarja v prihodnosti še potrebovali?

1.2 METODE DE LA

Metode dela so se nadgrajevale in dopolnjevale. Raziskovanje je potekalo po naslednjem zaporedju:

- pregledovanje literature o izdelovanju skodel,
- izdelava vprašalnika za intervju s skodlarjem Francem Potočnikom,
- ogled planšarskih bajt na Veliki planini,
- ogled postopka izdelave skodel,
- zapis intervjujev in postopkov dela,
- slikovna predstavitev postopkov dela,
- izdelava makete okrogle planšarske bajte, ki so značilne za Veliko planino,
- oblikovanje ugotovitev in preverjanje hipotez,
- zaključek raziskovalne naloge.

1.3 HIPOTEZE

Pred raziskovanjem sva predvidevale naslednje:

Poklicna pot Franca Potočnika

1. Kako se je Franc Potočnik izučil tega poklica?

Hipoteza: Poklica se je verjetno priučil od staršev ali drugih sorodnikov.

2. Koliko časa že opravlja to delo? Koliko bajt in stanov je že obnovil?

Hipoteza: To delo opravlja že vsaj 20 let. Glede na to, da na leto verjetno izdelava tri do štiri bajte, predvidevava, da jih je do sedaj izdelal okrog 70.

3. Ali se da preživeti s skodlarstvom?

Hipoteza: Skodlarstvo je sezonsko delo, saj skodlar dobi zaslužek le poleti. Pozimi pa ima stroške z nakupom lesa, iz katerih izdelava skodle. Preživeti se da, a zaradi sezonskega dela in nakupa lesa in drugega potrebnega materiala zaslužek ni velik.

4. Ali skodlar opravlja še kakšna druga gradbena dela?

Hipoteza: Verjetno zna dobro opraviti vsa dela, ki so povezana z lesom.

Pridobivanje lesa za skodle

1. Kje dobi les za skodle?

Hipoteza: Drevesa morajo biti stara, tako da imajo velik obseg. Rasti morajo sredi gozda, da dobivajo enakomerno svetlobo in da nimajo toliko vej pri tleh.

2. Kako poteka postopek izbire lesa?

Hipoteza: Skodlar si ogleda drevo in presodi, ali je primerno za izdelavo skodel. Gozdar izbrana drevesa označi in odobri posek.

3. Kako poteka postopek izdelave skodel?

Hipoteza: Deblu odstranijo lubje in veje ter ga nažagajo na določeno dolžino. S skodlarskim orodjem les razcepijo po letnicah. Skodle zložijo in jih obtežijo, da postanejo ravne.

4. Kakšna je razlika med cepljenimi skodlami in žaganimi deskami?

Hipoteza: Cepljene skodle ne prepuščajo vode, ker so razklane po letnicah. Deske pa so odžagane ne glede na letnice, zato voda hitro pronica skozi njih.

Postopek prekrivanja streh in fasad s skodlami

1. Kako poteka postopek prekrivanja streh in fasad s skodlami?

Hipoteza: Skodlar najprej naredi ogrodje, na katerega pribije deske. Nanje položi neprepustno folijo. Sledi polaganje skodel v dveh vrstah. Zgornje skodle prekrijejo stike spodnjih skodel.

2. Kako skodlar izdelava okrogle dele bajt in stanov?

Hipoteza: Skodle mora obrezati tako, da so zgoraj ožje in spodaj širše.

3. Katere pripomočke potrebuje skodlar?

Hipoteza: Potrebuje sekuro, dleta, žago, brusilni papir, meter, tesarski svinčnik, kladivo, žeblice, lestev.

4. Katera zaščitna sredstva pri delu potrebuje skodlar?

Hipoteza: Potrebuje rokavice, čelado, zaščitna očala, delovno obleko in čevlje.

Skodlarstvo na Slovenskem

1. Koliko je še skodlarjev na Slovenskem?

Hipoteza: Skodlarjev skoraj ni več, mogoče jih je v Sloveniji le še pet ali šest.

2. Kje še uporabljajo skodle razen na Veliki planini?

Hipoteza: Skodle uporabljajo tudi na drugih planinah, v goratih delih Slovenije.

3. Kaj se bo zgodilo s tem poklicem? Ali bomo skodlarja v prihodnosti še potrebovali?

Hipoteza: Če bomo zadosti spoštovali kulturno dediščino, se bodo skodle ohranile na dosedanjih stavbah, kritih s skodlami, zato se tudi bo ta poklic ohranil.

2 TEORETIČNI DEL

OPREDELITEV POJMOV

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika lahko izvemo, da je:

- **skódl**a -e ž (ô) *klana deščica za pokrivanje streh*: streho so pokrili s skodlami; jelove, macesnove, smrekove skodle / klati skodle / klati, žagati les v skodle,
- **skódl**ar -ja m (ô) *izdelovalec skodel*: skodlarji in tesarji // *kdor se (poklicno) ukvarja s pokrivanjem in popraviljanjem streh s skodlami*.²

Pri opisu dela skodlarja se srečamo s tehničnimi izrazi, ki so opredeljeni spodaj:

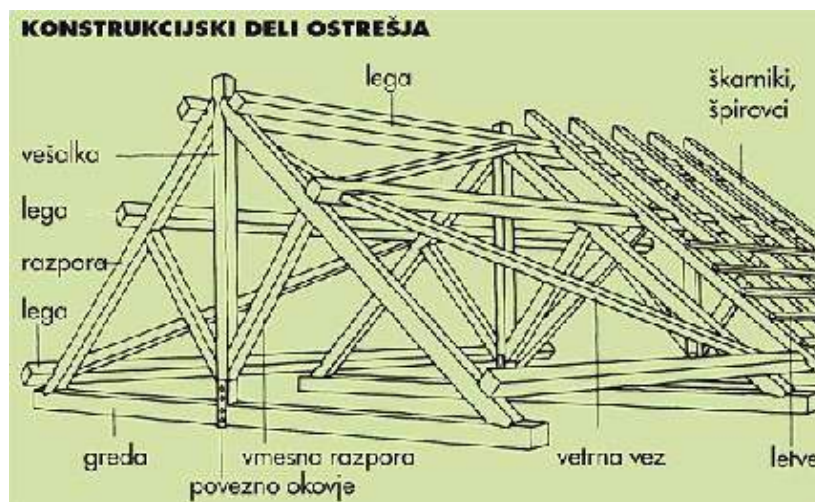
- **Okrogli les** nima kakšne posebne obdelave, uporablja se za jambore, pilote, drogove za napeljave, kot jamski les.
- **Tesani les** je najkvalitetnejši gradbeni les. Obdelan je s sekuro plenkačo v smeri podolžne osi debla, ima gladko površino, ki vpija manj vode kot žagan les. S tesanjem naredijo **lege**, pragove.
- **Cepljen les** s pomočjo sekire in klinov je cepljen tako, da razkosajo deblo po liniji vlaken. Na ta način dobijo lege, bruna in deske za sode, škafe, kadi, **skodle**.
- **Rezani ali žagani les** dobimo z uporabo raznih žag, kar se običajno odvija v posebnih obratih (venecijanke, polnojarmeniki, tračne žage, krožne žage). Izdelki iz žaganega lesa so: **grede, plohi, deske in letve**.³

² Skodla, skodlar, Vir: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=skodla&hs=1, 15. 10. 2018.

³ Samo Fošnarič, Zdenko Puncer, Drago Slukan, Janez Virtič: Tehnika in tehnologija 6, Učbenik za 6. razred devetletne OŠ, IZOTECH založba, 2004, str. 72.

Konstrukcije strehe

Streho stavbe v pogovornem jeziku pogosto poimenujemo »peta fasada«. Zaradi velike izpostavljenosti meteorim vplivom ima precej posebnosti glede na preostale fasade, v praksi pa je z njo praviloma tudi več težav. Posledice nepravilnosti v zasnovi ali izvedbi strehe so praviloma občutnejše kot pri napačnih odločitvah glede fasade. S pravilnim pristopom pa lahko v največji meri postavimo temelje za kakovostno delovanje poševne strehe.

Slika 3: Konstrukcijski deli ostrešja⁴

Streho sestavlja nosilna konstrukcija in kritina. **Nosilna konstrukcija** je v večini primerov lesena. /.../ Obtežbe strehe (kritina, sneg, led, žled in upor proti vetru) se prenašajo na povezja, na nosilno konstrukcijo. Posamezni deli konstrukcije so med seboj povezani s tesarskimi zvezami (spah, uleg, utor, čep...).

Ločimo:

- neprezračevane ali tople strehe,
- prezračevane ali hladne strehe,
- kombinirane strehe.

Pri neprezračevanih strehah so vsi sloji položeni drug na drugega in med njimi ni dodatnega prostora. **Pri prezračevanih ali hladnih strehah** pa so sloji med seboj ločeni. Vmes je prezračevan prostor. /.../ To je dvojna streha s spodnjim prezračevalnim slojem, ki pozimi preprečuje kondenzacijo vlage in zastajanje ledu na kapu, poleti pa vročinske zastoje. /.../ Prezračevana streha je dobra le, če so na kapu in na slemenu ali grebenu ustrezne odprtine za dovod in odvod zraka.

Spodnja streha je izraz za popolni opaž, položen na špirovce in prekrit s strešno lepenko ali napanjalno folijo. Spodnja streha je potrebna zlasti v izpostavljenih gorskih legah, na območjih, kjer piha močni vetrovi in pri nizkih naklonih strehe. Spodnja streha je nujna tudi pri prezračevani strehi. Spodnje strehe zahtevajo **vmesno letvanje** (kontra letve), ki zagotavlja prezračevanje in omogoča odtok vode po spodnji strehi, če bi morda prišlo do vdora čez kritino. Kontraletve so preseka najmanj 50 x 50 milimetrov, na njih ležeče strešne letve pa najmanj 40 x 50 milimetrov. Spodnjo streho mnogokrat imenujemo tudi sekundarna kritina. **Prezračevalni sloj** omogoča odvod vodne pare, ki prehaja skozi konstrukcijo s

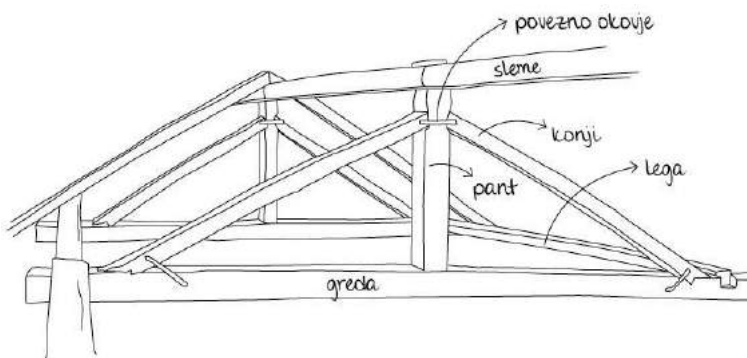
⁴ Povzeto po: Hiše in gradnja, http://hise.freevar.com/stresne_kritine.htm, 28. 1. 2019

podstrešja in tako preprečuje kondenzacijo na zunanjih hladnejših slojih. /.../ Če pa je spodnja streha paroprepustna, zadostuje en sam prezračevalni sloj med spodnjo streho in strešno kritino.⁵

STREHA JE IZJEMNO POMEMBEN DEL HIŠE

Streha je najbolj obremenjen in izpostavljen del hiše, ki kljubuje različnim vremenskim razmeram – od močnega vetra in nalivov do težkega snega in žgočega sonca. Da se lahko vsem tem neprilikam zoperstavi, je potrebna **trdna strešna konstrukcija, dobra toplotna izolacija, kvalitetna kritina**, pa tudi **primerna oblika strehe in njen naklon**.

Nosilna strešna konstrukcija je, ko gre za individualno gradnjo, največkrat lesena. Lesene konstrukcije predstavljajo zaradi svoje elastičnosti najboljše razmerje med težo in trdnostjo, niso električno prevodne, so dober dušilec zvoka, regulator vlage in izolator. /.../ Deli strešne konstrukcije – **lege, špirovci, škarje in sleme** – so med seboj povezani s tesarskimi spoji, njihova teža pa se največkrat prenaša na zunanje nosilne zidove ali pa na betonsko stropno konstrukcijo.

Slika 4: Nosilna strešna konstrukcija.⁶

Na strešno konstrukcijo, natančneje na špirovce ali škarjike, sodi t. i. **sekundarna kritina**. Ta nudi dodatno toplotno izolacijo in ščiti pred vlago in vetrom ter pred vdorom hladnega in toplega zraka. Sekundarna kritina mora biti paroprepustna, da lahko vso vlago, ki se nabere v ostrešju, spusti ven. Med sekundarno in končno kritino je potrebno narediti **zračni kanal**, ki omogoča kroženje zraka in zagotavlja, da se vlaga ne ujame pod kritino, marveč se odvaja skozi zračnike. Zračni kanal ustvarijo letve, ki so čez sekundarno kritino pritrjene na škarjike.⁷

Pri opredelitvah pojmov nam je pomagal tudi Rok Planinšek, projektni vodja v podjetju Mizarstvo Hrovat, Marko Hrovat s. p., Masljeva ulica 8 a, Domžale. Takole je opisal pojme, za katere sva ga prosili.

- **Lege** so del ostrešja, na katerega so položeni špirovci. So najmočnejši del ostrešja, dimenzija pa je odvisna od potreb, obremenitve in razpona. Lahko so dimenzije 20 x 20 cm.

- **Tramovi** so nosilni elementi, ponavadi pokončni, namenjeni za stebre. Dimenzije so odvisne od potreb, obremenjenosti, razpona itd., npr. 10 x 10 cm, 16 x 16 cm.

⁵ Hiše in gradnja, http://hise.freevar.com/stresne_kritine.htm, 28.1.2019.

⁶ Nosilna strešna konstrukcija: https://sam.si/info/nasveti/92/streha_izjemno_pomemben_del_hise/, 28. 1. 2019.

⁷ Sam, https://sam.si/info/nasveti/92/streha_izjemno_pomemben_del_hise/, 28. 1. 2019.

- **Špirovci ali škarniki** ponavadi nalegajo na lege. Dimenzije so odvisne od potreb, obremenjenosti, razpona, primer: 14 x 10 cm, 20 x 12 cm.
- **Deske** so različnih širin, debeline 20 mm, 25mm.
- **Grede** so namenjene nošenju tal ali držanju nadstreška skupaj. Dimenzije so odvisne od potreb, obremenitve in razpona.
- **Letve (late, štafli, morali)** se ponavadi uporabljajo za kakšno podkonstrukcijo. Na strehi pa se uporabljajo za izdelavo zračnega kanala. Dimenzije so lahko 8 x 5 cm.
- **Letvice (late, rimeljni)** so leseni elementi, na katere pride položena ali pritrjena strešna kritina, pločevina, betonski ali opečni strešniki itd. Dimenzije elementov so 4 x 5 cm.
- **Skodle** so lahko žagane ali cepljene. Prednosti cepljenih skodel so: daljša vzdržljivost, voda lepše polzi po njih, manj se močijo, kar posledično podaljša njihovo obstojnost.

O SKODLARSTVU IN PLANŠARSKIH BAJTAH NA VELIKI PLANINI:

»Odločilni zadnji udarec tradicionalnemu velikoplaninskemu stavbarstvu je dala druga svetovna vojna: januarja 1945 so Nemci **požgali** na Veliki, Mali in Gojški planini vse bajte, večinoma grajene v tradicionalni ovalni obliki. Po vojni so gospodarji, razen Preskarja, Vodnika, Špina, Zabrska, Sleuca in še nekaterih začeli graditi pastirske bajte **z odprto južno stranjo in z okni**. Znotraj pa so postavili mize in stole.«⁸

Slika 5: Preskarjeva bajta na Veliki planini je kulturni spomenik lokalnega pomena.⁹

Slika 6: Rakova bajta na Veliki planini stoji na mestu nekdanje Napredkove bajte (foto: J. Potočnik).

»Najbolje je **Preskarjevo bajto** opisal arhitekt in konservator Vlasto Kopač. Bajta ima dva prostora. V njenem jedru je **pastirjevo bivališče**, okoli njega je **lopa za živino**, vse pa prekriva ovalna skodlasta streha. Osrednji prostor nima stropa, oken, dimnika, mize in stolov niti stranišča, oprema pa je kljub temu praktična za vsakdanja pastirska opravila in življenje: odprto ognjišče s trinožnikom in loncem za sirjenje, solnica, žličnik, lonci in ponev, pograd za pastirja, police za lončene sklede z mlekom, spodaj pod njimi pa korito za vodo, škof in stol za molžo, pinja za izdelovanje masla, torila za odcejanje sira in drugi pastirjevi pripomočki in posodje, ob zadnji steni pa dvojni pograd za počitek. V višini glave na prisojni strani strehe je

⁸ Anton Cevc: Velika planina, Življenje delo in izročilo pastirjev, Ljubljana, samozaložba, 1993, str. 32.

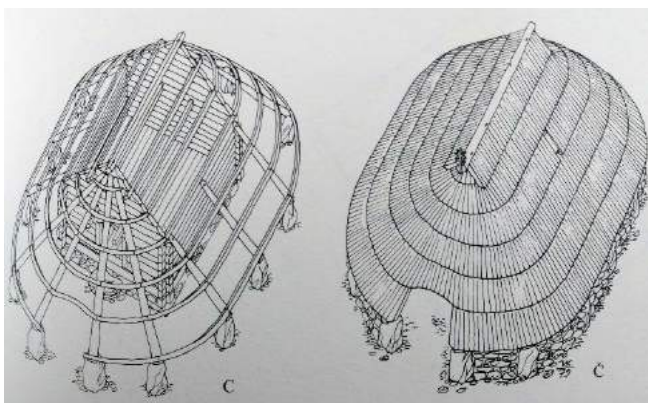
⁹ Preskarjeva bajta na Veliki planini, fotografija:

https://www.google.si/search?hl=sl&tbm=isch&source=hp&biw=1600&bih=764&ei=1pMnXNPhNYK00gWNiZawBA&q=Preskarjeva+bajta+velika+planina&oq=Preskarjeva+bajta+velika+planina&gs_l=img.3..0i24.389.4351..5132...0.0..0.767.525.6.9j14j2j2j0j1j1.....0.....1..gws-wiz-img.....0j0i30j0i5i30.PY00gXM6mgo#imgrc=JzHOUAy_ABkUM:, 20. 12. 2018.

premična skodla omogočala ozko svetlobno lino, skozi katero je pastir spuščal v bajto svetlobo in tudi svež zrak v zadimljeno notranjščino. Zaradi starodavne ureditve notranjosti Preskarjeva bajta še danes v poletnih mesecih privablja številne obiskovalce in prav je, da skrbimo in varujemo to enkratno velikoplaninsko kulturno dediščino.«¹⁰

»Do prve svetovne vojne so na Veliki, Mali in Gojški planini gradili bajte (pastirske koče) **samo ovalne oblike**, danes pa se med ovalne mešajo tudi koče pravokotnih oblik. Starejše bajte ovalnega tlorisa so bile **ognjiščnice**, na zunaj podobne elipsoidnostnem šotoru. Tako jih je skoraj pred sto leti opisal Johannes Frischauf, ko je obiskal Malo in Veliko planino. Kdor ne vstopi v kočo, ne ve, da skriva ovalna lopa v notranjosti **pravokotno leseno pastirjevo izbo**. Njo zgradijo najprej, kadar postavljajo novo kočo. Za temelj ji služi več kot pol metra visok **kamniti podzidek**, velik 4 x 4 metre. Na tem temelju postavijo štiri kladno zvezane stene iz obtesanih hlodov, med seboj zbitih **z lesenimi mozniki**, približno 15 cm dolgimi klini.«¹¹

»Šele potem, ko so postavili izbo, se lotijo **lope za živino**, do tal segajoče strehe, ki se elipsoidasto spušča na vse strani. To obliko ji daje **kamniti obod**, zložen iz suhega zidu, ki je visok nekaj manj kot meter. Nanj se opirajo dolgi leseni hlodi, **wopnæki (lopniki)**, ki počivajo s spodnjim delom na močnih, meter visokih kamnitih kladah, vgrajenih v suhi zid oboda. Z gornjim koncem segajo lopniki do sten izbe, pri sprednji in zadnji steni v trikotni vrh. Ko so na lopnike pribili še **late**, so lahko začeli prekrivati streho **s skodlami, po domače šinkølni**, meter dolgimi smrekovimi deščicami. Smrekov les za skodle so izbrali zelo skrbno. Izbrano deblo so razžagali na meter dolge »**rkle**«, nato jih razklali v »**špeute**« in iz njih drli skodle. Sveže šinkølne so do uporabe sušili v kaštah, zložene navzkriž in obtežene s kamni, da so se dobro presušili. Šele nato so z njimi prekrili streho v več vrstah, ponavadi v sedmih »**plenjah**«, dvojno kritih, da ne zamaka.«¹²

Slika 7: **Late** so pribite na **lopnike**, bajta je polatana (C). Na streho, pokrito z dvojnimi, vzporedno klanimi skodlami v šestih vrstah, je povezano žlebasto sleme. Lina na četrti strešni vrsti se zapira s skodlo na smuk. Bajta je v celoti stesana iz smrekovega lesa.¹³

¹⁰ Zora Torkar: Velika planina, Pastirska dediščina iz zbirke Vlasta Kopača, Kamnik, Medobčinski muzej, 2008, str. 9.

¹¹ A. Cevc, 1993, str. 31-32.

¹² A. Cevc, 1993, str. 31.

¹³ Povzeto po: Cevc, 1993, str. 35.

SKODLARSTVO KOT NESNOVNA KULTURNA DEDIŠČINA

Na spletu sva našli tri prispevke o skodlarstvu kot nesnovni kulturni dediščini, tretji opisuje delo skodlarja Bojana Koželja. V celoti objavljava besedilo, ki je vpisano v register nesnovne kulturne dediščine, na kratko pa povzemava še ostale članke.

REGISTER NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE¹⁴

»Ministrstvo za kulturo je 27. 10. 2017 vpisalo skodlarstvo v register nesnovne kulturne dediščine pod številko EID 2-00059.

Zvrst dediščine: gospodarska znanja in veščine

Podzvrsti: rokodelska in obrtniška znanja, znanja o prostoru, znanja o rastlinskem svetu

Tipološka gesla: izdelovanje skodel, krovstvo, tesarjenje

Kratek opis: Skodlarstvo je obrtna dejavnost z bogato tradicijo, ki obsega izdelovanje lesenih skodel in kritje streh stanovanjskih, gospodarskih, občasno naseljenih in drugih stavbnih objektov s skodlami, največkrat v višje ležečih območjih Slovenije.

Opis: Skodlarstvo je izdelovanje skodel, cepljenih (klatih) lesenih deščic iz lesa iglavcev.

Danes je živo kot redka obrtna dejavnost, s katero se ukvarja nekaj posameznikov. Ti skodle izdelujejo in z njimi krijejo strehe stanovanjskih, gospodarskih, občasno naseljenih stavb in drugih objektov (npr. kapelic), največkrat v višje ležečih ali gozdnatih območjih Gorenjske, Koroške, Štajerske, Notranjske, Kočevske in severne Primorske.

Ime skodla verjetno izvira iz italijanske besede scandola, latinske besede 'scandula' in nemškega poimenovanja za cepljeno leseno deščico 'die Schindel'. Na Gorenjskem skodle imenujejo 'šinkli', na Štajerskem 'šikli', na Koroškem 'šinktli', na Notranjskem in Kočevskem pa 'šindre'. Skodlar za njihovo izdelavo poleg osnovnega gozdarskega in tesarskega **orodja** (sekira, žaga) potrebuje tudi sekiro 'deščivnico', lesen bat ter sekiro 'žapoho', namenjeno obtesavanju skodel. **Za ravnanje skodel na strehi** je v uporabi 'hlapec' (manjši lesen lopar iz dveh pravokotno zbitih desk).

Zaradi naravne zaščite (smola) pred različnimi vremenskimi vplivi, kot so velike temperaturne razlike, mrzle zime in vroča poletja s točo, je za izdelavo skodel najprimernejši 'resonančni' les iglavcev ravne rasti z gostimi letnicami in brez grč. V preteklosti so skodle izdelovali iz smrekovega, macesnovega in jelovega lesa (Notranjska in Kočevska), danes pa uporabljajo predvsem smrekov in macesnov les. Znano je, da so najbolj obstojne macesnove skodle, ki lahko zdržijo od 40 do 50 let, nekoliko manj (okoli 30 let) pa zdržijo smrekove skodle. Drevesa za posek skodlar izbere v jesenskih mesecih v senčnih gozdovih med 600 in 800 m nadmorske višine. Izbrana drevesa pozimi, ko les nima sokov, posekajo in hlodovino pospravijo v delavnico. Tam **hlod** razrežejo na dele ('rigl', 'rkle' ...), dolge med 30 in 100 cm, te pa skodlar razcepi na okvirno 8 čim bolj enakih delov ('krljev', '**špeut**') in iz njih odstrani stržen lesa, ki je slabše kakovosti. Odstrani tudi lubje, nato začne cepiti skodle tako, da v smeri rasti vlaken z rezilnim nožem in batom **cepi oz. kala** prej narezane lesene dele. Skodle so glede na vrsto lesa in velikost strehe različnih dolžin (macesnove do 60 cm, smrekove do 100 cm), **debele do 14 mm, široke pa od 10 do 17 cm**. Ročno cepljenje skodel na njihovi površini ustvari drobne žlebiče, zaradi katerih voda hitreje odteka, to pa omogoča njihovo dolgotrajno obstojnost. Sledi zlaganje skodel **v skladovnico**, katero skodlar na vrhu primerno obteži ter tako pusti sušiti na zraku od enega meseca do enega leta.

Za kritje čebulasto oblikovanih streh (npr. cerkvenih zvonikov) mora skodle pred kritjem opariti v mešanici lanenega olja in vode v kotlih in jih nato primerno ukriviti. Da les obdrži

¹⁴ Seznam registriranih enot nesnovne kulturne dediščine,

http://www.mk.gov.si/si/storitve/razvidi_evidence_in_registri/register_nesnovne_kulturne_dediscine/seznam_registriranih_e_not_nesnovne_kulturne_dediscine/, 15. 10. 2018.

želeno obliko, skodle ohladi v mrzli vodi. Strehe s skodlami krijejo od pomladi do pozne jeseni.

Skodlar začne prekrivanje na spodnjem robu strehe, kjer **kap strehe najprej ojača z deskami**. Da se skodle na strehi dobro prilegajo druga drugi, jih pred pribitjem po potrebi tudi obteše. Čez kap strehe z nerjavečimi žebli (v preteklosti z lesenimi 'cveki', v 20. stoletju s kovanimi žebli 'šinklarji') tesno drugo ob drugi poševno ali pravokotno **na late** pribije skodle. **Pri dvoslojnem prekrivanju** čez spodnjo vrsto, kjer se po dve skodli stikata, čez doda skodle, ki prekrijejo njihov stik. **Pri trislojnem prekrivanju** čez pribije še eno plast oz. 'pleno' skodel. Sledi naslednja vrsta skodel, ki jo doda **na približno tretjino dolžine spodnje** vrste.

Na Slovenskem se je skozi čas razvilo več geografsko pogojenih načinov kritja streh, od katerih je bilo kritje z lesom, poleg kritja s slamo, najbolj razširjeno. O tem pričajo srednjeveške upodobitve na freskah v Crngrobu (1460–1470), skice Ivana Klobučariča (Johannes Clobucciarich) po 1601 in Valvasorjeve upodobitve z lesom kritih stavb (1678 in pozneje). Kritje s skodlami je bilo bolj prisotno v višje ležečih in gozdnatih območjih (Gorenjska, Koroška, Savinjska dolina, južno Pohorje, Zasavje, Kočevska, Notranjska in Idrija) vse do sredine 60. let 20. stoletja, ko so skodle izdelovali predvsem kmetje in gozdni delavci.

Skodlarstvo kot dejavnost je **skoraj izumrlo v 70-ih letih** 20. stoletja, ko so tovrstne naravne kritine nadomestile cenejše, industrijsko izdelane. Konec 20. stoletja, ko je v ospredje stopil ekološki vidik kritja stavbnih objektov z naravnimi materiali, pa je skodlarstvo kot obrtna dejavnost ponovno oživel.

Datacija¹⁵: tretja četrtina 15. stoletja, prva četrtina 17. stoletja, zadnja četrtina 17. stoletja, sredina 20. stoletja, zadnja četrtina 20. stoletja.

Lokacija enote dediščine: Gorenjska, Koroška, Štajerska, Notranjska, Kočevska, severna Primorska.

Varstvene usmeritve za enoto

Kategorija usmeritev: drugi ukrepi ohranjanja nesnovne dediščine

Opis usmeritev: osnovne varstvene usmeritve za nesnovno dediščino

Pristojnosti

Pristojna institucija: Slovenski etnografski muzej

Strokovna področja: etnologija, gozdarstvo, lesarstvo

Povezava enote z drugimi enotami registra

Register nepremične kulturne dediščine: /

Register premične kulturne dediščine:

- Vršič - Ruska kapelica (EŠD 855)
- Celje - Celjski grad (EŠD 58)
- Predjama - Grad Jama (EŠD 569)
- Zgornje Palovče - Domačija Zgornje Palovče 5 (EŠD 885)
- Kočevski Rog - Baza 20 (EŠD 271)
- Kamniška Bistrica - Kapela Lurške Matere božje (EŠD 2357)
- Kranj - Cerkev sv. Marjete na Šmarjetni gori (EŠD 15118)
- Velika Planina - Pastirsko naselje (EŠD 140)
- Velika Planina - Preskarjeva bajta (EŠD 12033)

Register premične kulturne dediščine:

- Slovenski etnografski muzej,
- Muzeji radovljiške občine Radovljica,
- Tehniški muzej Slovenije.

¹⁵ Datacija: časovna določitev pojava.

Utemeljitev vpisa

Kritje stavbnih objektov z lesom sodi med najstarejše načine kritja v našem prostoru, ki je bilo pogojeno predvsem s količino lesa, ki je bila na voljo. Izdelovanje in kritje objektov s skodlami je danes predvsem obrtna dejavnost, ki je zaradi cenejše industrijsko izdelane kritine v 70. letih 20. stoletja skoraj izumrla, ob koncu 20. stoletja pa s porastom zanimanja za kritje objektov z ekološko neoporečnimi materiali in za restavratorske posege ponovno pridobila veljavo. Danes posamezniki, ki se ukvarjajo z izdelovanjem skodel, sledijo znanju o naravi in okolju, ki so ga večinoma prevzeli od starejših generacij in ga uspešno ohranjajo ter prenašajo naprej.

Omejitve glede javnosti podatkov: ni omejitev glede javnosti podatkov«

Vpis v register: 27. 10. 2017 Št.: Rzd-01-17-00015-03

V Register nesnovne dediščine je trenutno vpisanih 59 enot in 171 nosilcev nesnovne kulturne dediščine.¹⁶

SKODLE IN ALPSKI SVET

»Skodle se uporabljajo pretežno v alpskem svetu, saj so tam težke zime z veliko snega in poletja s točo. Prav tako so razlike v temperaturah med poletjem in zimo velike. Skodle so odporne tako na sneg, kot tudi na točo in veter. Streha krita s skodlami je močno izolirana in na splošno močna. Les ima namreč visoko stopnjo elastičnosti in je močno odporen proti škodljivim vplivom padavin ter proti temperaturnim spremembam. Poleg tega so skodle še posebej odporne, saj cepljena vlakna skodel ustvarijo drobne žlebičke, s katerih voda hitro odteče. Skodle se ponavadi pritrjujejo na objekte z večjim naklonom streh, ki so značilne za alpski svet, nekje med 45 ° in 60 °, najmanjši naklon strehe pa mora biti vsaj 20 °. /.../ Eden izmed problemov strehe krite s skodlami je **požarna varnost**. Požar se na takšni strehi hitro širi, zato ni priporočljivo uporabljati skodel v strnjenem naselju. Cena skodel z montažo znaša nekje med 60 in 80 EUR/m².«¹⁷

LES - SKODLE

»Osnovni gradnik skodel je smrekov, jelkin ali macesnov les. Drevesa morajo biti sekana ob pravem letnem času, pravilno sušena poleg tega pa na kakovost vpliva tudi nadmorska višina rastišča lesa. Višje kot raste drevo, težji so pogoji za rast. Posledica tega je, da so letnice razporejene bolj gosto, zaradi česar je odpornost na vlago večja. Debelina deščic je odvisna tako od samega lesa kot od spretnosti in izkušenj izdelovalca. V povprečju so deščice debele od 5 do 15 mm, široke približno 10 cm in dolge do 50 cm. Skodle na špirovce enostavno pritrjujemo z žebli. Praviloma jih polagamo v dveh plasteh. Smrekove skodle naj bi zdržale dve desetletji, macesnove pa kar pet desetletij. Seveda to ne pomeni, da ko so skodle enkrat na strehi, streha ne potrebuje vzdrževanja. **Vsakoletni pregledi in menjava poškodovanih ali uničenih skodel** so pogoj za dolgo življenjsko dobo kritine.

Največji problem pri leseni strehi predstavlja požarna varnost. Hitro širjenje ognja zaradi letečih delcev je razlog, da takšne strehe ne smemo postaviti v strnjenem naselju. Širjenje požara v notranjost hiše pa preprečimo z ustrežno zasnovo notranjosti.«¹⁸

¹⁶ Skodlarstvo, vir: koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine, objavljeno Anja Pet, 03/11/2017, <http://www.nesovnadediscina.si/sl/v-register-vpisana-nova-enota-skodlarstvo>, 15. 10. 2018.

¹⁷ Vir: Moj Mojster, https://www.mojmojster.net/clanek/129/lesena_kritina_skodle, 15. 10. 2018.

¹⁸ Vir: Slonep, <https://www.slonep.net/eko-bivanje/sonaravna-gradnja/les-skodle>, 15. 10. 2018.

3 O SLOVENSКИH SKODLARJIH NA SPLETU

3.1 BOJAN KOŽELJ IZ STAHOVICE, NAJVEČKRAT OMENJENI SKODLAR NA SPLETU

Na spletu sva našli največ podatkov in prispevkov o skodlarju Bojanu Koželju.

SKODLARSTVO BOJAN KOŽELJ S. P.

Skodlarstvo Bojana Koželja je predstavljeno tudi na spletu. Naslov: Bojan Koželj s. p., Stahovica 29 a, 1242 Stahovica, telefon: 01 832 55 74, mobitel: 031 652 889, e-pošta: info@skodlarstvo.si

... »Les, ki ga kupujemo za skodle, je zelo elastičen, iz njega delajo tudi violine, je zrel, star ... Po gorenjski tradiciji največkrat prekrivamo v dveh slojih in taka streha resnično obstane zelo dolgo.« Skodle so odporne proti toči, ki se od njih odbije, ne prizadeneta jih niti led niti veter. Za planšarske stanove Koželj običajno uporabi smrekove skodle, za cerkvene zvonike pa macesnove, ki so bolj vzdržljive. Pravi, da so zaradi svojih lastnosti odlična kritina za pasivne in nizkoenergijske hiše. /.../ Planšarji na Veliki planini, kjer ni izvirov vode, so to s pridom izkoristili in **kapnico** napeljali v štirne. Vodo s strehe prej še filtrirajo prek peska in oglja. »Je pa ta voda mehka, zato jo uporabljamo samo za kuhanje in pranje, za pitje pa vodo prinesemo iz doline,« pove Koželj. Poudari še, da so skodle tudi odlični toplotni izolator in zato primerne za fasade ali, na primer, vrtno ute.«¹⁹

»Bojan uporablja dva načina kritja, **dvoslojno in trislojno prekrivanje**, kar pa je odvisno od želja naročnikov oziroma njihovega gmotnega položaja, saj kritje z lesom sodi med najdražje prekrivanje streh. Cepljenje skodel je naporno opravilo, ki traja po ves dan, od šestih zjutraj do poznih večernih ur. **Na dan** Koželj izdelava tudi do 800 skodel, kar pomeni, da bi z njimi lahko prekril 20 m² strešne površine, saj za **en kvadratni meter** strehe potrebuje 40 skodel. Številka pa se podvoji ali celo potroji, če krije v treh plasteh. Bojan Koželj jamči, da njegove **macesnove skodle** zdržijo na strehi tudi do 60 let, pozna pa tudi primere, ko so nekatere kritine na cerkvah zdržale tudi 100 let.²⁰

Slike 8, 9 in 10: Slike skodlarja Bojana Koželja na spletni strani Cultural Capital Counts, http://www.culturalcapitalcounts.eu/index.php/sl/nesnovna-kulturna-dediscina?area=5&category=0&country=0&search_string=&sent=1&detail=78, 15. 10. 2018.

¹⁹ Vir: Rodna gruda, objavljeno dne: 06.02.2015, avtorica članka: Petra Trček; foto: Nina Koželj, https://www.rodnagruda.si/tradicija_in_obrt/2015020600505691/, 15. 10. 2018.

²⁰ Vir: Cultural Capital Counts, http://www.culturalcapitalcounts.eu/index.php/sl/nesnovna-kulturna-dediscina?area=5&category=0&country=0&search_string=&sent=1&detail=78, 15. 10. 2018.

»Prednost lesenih streh je toplotna izolacija poleti in pozimi. S pokrivanjem streh na naš, gorenjski način pa je streha tudi zelo močna. Odporna je proti toči, ta se le odbije od nje, in tudi proti vetru. O trdnosti nove lesene strehe govori dogodek iz moje večletne prakse. Med našimi prvimi deli je bilo naročilo, da pokrijemo streho **na Predjamskem gradu**. Kmalu po tem, ko smo končali, se je iz skalne gmote nad gradom odtrgala 250 kilogramov težka skala in padla na streho stolpa. Od nje se je le odbila. Sicer je nekaj skodel popokalo, to pa je bilo tudi vse. Celotno ostrešje je zdržalo. Zamenjati smo morali le približno kvadratni meter popokanih skodel. No, če bi bila streha starejša, bi bila občutljivejša, a nove skodle so to težo zdržale,« pripoveduje Bojan Koželj, ki se že od leta 1987 ukvarja s skodlarstvom. Takrat je uradno prijavil obrt in je še danes med redkimi registriranimi izdelovalci skodel in hkrati krovci, specializirani za delo na višini.

Koželj pravi, da se je s to staro obrtjo seznanil že v otroštvu, saj je materi in očetu pomagal pri obnovi pastirskih koč na Veliki planini. Sodi že v tretjo generacijo njihove družine iz Stahovice pri Kamniku, ki se ukvarja s skodlarstvom. Danes njegovo družinsko podjetje, v katerem so z njim vred zaposleni štirje ljudje, ob sezonskih vrhuncih pa najame delavce na podlagi podjemnih pogodb, organizira šolski učni prikaz izdelave skodel na srednjih lesarskih šolah, pa tudi splošno – takrat se njihovih delavnic udeležujejo študentje in restavratorji. /.../ Koželjeva ekipa najpogosteje pridobi delo na razpisih za obnovo zgodovinskih stavb, ki sodijo v register kulturne dediščine. V glavnem pokriva sakralne stavbe, tu in tam tudi kakšno zaščiteno staro kmetijo ali pa počitniško hišico. Pokrili so kulturne spomenike po vsej Sloveniji, na Uršlji gori in Prevaljah, Blejski grad, Rusko kapelico pod Vršičem, v Mojstrani, na Jezerskem, v Begunjah, Kamniški Bistrici, Dvoru pri Polhovem Gradcu, Bovcu, Hudičev turn, v Semiču, Bazo 20, pa tudi Rotundo v Selu v Prekmurju in še veliko drugih.«²¹

3.2 SKODLARSTVO BOHINJ, NEJC DIVJAK

Na spletu sva opazili dva prispevka o Skodlarstvu Bohinj oz. o Nejcu Divjaku.

SKODLARSTVO BOHINJ

Podatki: tel.: +386 (0)40 415 210, e-pošta: nejc.dijak@gmail.com, Zoisova ulica 30a, 4264 Bohinjska Bistrica, Slovenija.

SKODLARSTVO BOHINJ – NEJC DIJAK

Kontaktne podatke so: Nejc Dijak s. p., vsi ostali pa isti, kot pri zgornjem članku.²²

»IZDELOVANJE SKODEL - "ŠINKLNOV"

Uporabljamo najboljši smrekov les, sekan iz osrčja Pokljuke

O NAS

V naši družini izdelovanje skodel že od nekdaj predstavlja pomembno obrt, ki se je z generacijami prenesla tudi name. Kot otrok sem veliko časa preživel v delavnici, kjer sem na začetku bolj opazoval, sčasoma pa se tudi sam naučil izdelovati skodle. Leta 2006 sem tako odprl domačo in umetnostno obrt, imenovano Skodlarstvo Bohinj. /.../ Drugod po svetu jih izdelujejo iz hrasta, rdeče in rumene cedre ter iz ostalih obstojnih dreves. V Bohinju izdelujemo skodle v glavnem iz smreke, posekane iz najboljših starih gozdov na območju

²¹ Vir: Mladina, Vesna Tržaj, 26.4.2013, Mladina 17, družba, <https://www.mladina.si/143528/skodlarstvo-stara-ljudska-obrt/>, 15. 10. 2018.

²² Vir: <https://www.bohinj.si/ponudniki/skodlarstvo-bohinj-nejc-dijak/>, 15. 10. 2018.

Pokljuke in Jelovice. /.../ Za streho iz impregniranih smrekovih skodel vam zagotavljamo 30-letno garancijo.

Slike 11, 12 in 13: Tri slike s spletne strani Skodlarstva Bohinj, <http://www.skodlarstvo-bohinj.si/>, 15. 10. 2018.

STORITVE

Nudimo vam naslednje storitve:

Skodle

Skodle so že od nekdaj prisotne v slovenskem prostoru, kar lahko vidimo ob obisku planin, kjer so bili nekoč vsi stanovi pokriti s smrekovimi skodlami. Z uporaba skodel lahko tudi vi prispevate k ohranjanju slovenske tradicije.

Deske

Izdelava žaganih skodel - desk je v primerjavi s skodlami manj zapletena, saj ne zahteva toliko ročnih spretnosti in znanja o izbiri pravega lesa. Deske so zato bistveno cenejše in imajo malce krajšo življenjsko dobo.

Lesene gradnje

Nudimo vam: izdelava ostrešij, skeletne hiše, brunarice, kozolci, vrtno ute, rastlinjaki, nadstreški, mostovi, bazeni, lesene fasade in terase, leseni žlebovi in kljuge, leseni podi, ograje, ...

O skodlarju Nejcu Divjaku govori tudi prispevek z naslovom *Planinska jama - muzej, v Ravbarjevemu stolpu bo kot iz pravljice*. »Planina – Mojstri skodlarji končujejo obnovo ostrejša Ravbarjevega stolpa v Planini, to pa je šele začetek urejanja objekta in okolice skupaj z vhodom v Planinsko jamo. /.../ V 15. stoletju ga je po več različnih lastnikih v deželnoknežji fevd dobila družina Ravbar, na prehodu iz 19. v 20. stoletje pa so ga prekrili Windischgrätzci. A verjetno to ni bila zadnja nova kritina, saj je bil stolp pred prenovo pokrit z macesnovimi deskami, starimi približno 50 let, je pojasnil skodlar **Nejc Dijak iz Bohinja**.«²³

3.3 LOJZE ŠOLAR, DRAŽGOŠE - IZDELAVA SKODEL

»Kako izdelati skodlo iz smrekovega lesa? Kogar zanima, kako se izdelujejo "šinkelni" (skodle), ki so jih nekoč uporabljali za pokrivanje hiš in kozolcev, naj se oglasi pri Lojzetu Šolarju v Dražgošah. Z veseljem vam bo pokazal izdelavo in razložil, kakšen les in orodje potrebuje. Kontaktni podatki: Lojze Šolar, Dražgoše 8, 4228 Železniki, tel. 04/514 64 12.«²⁴

²³ Vir: Delo, Dragica Jaksetič, Objavljeno: 06. avgust 2015, <https://www.delo.si/novice/slovenija/v-ravbarjevemu-stolpu-bo-kot-iz-pravljice.html>, 15. 10. 2018

²⁴ Vir: Gradimo, spletni portal za gradnjo, <http://www.gradimo.com/odgovori/vprasanja-gradnja/izdelava-skodel>, 15. 10. 2018.

3.4 MOJSTRI NA KOROŠKEM IN NA POHORJU

»Na Koroškem in na Pohorju je še nekaj mojstrov, ki obvladajo to obrt, večino izdelovanja šintlov pa je mogoče podrobneje spoznati na Dnevih etnografskega filma, ki bodo v Ljubljani potekali med 7. in 11. marcem (opomba: leta 2011) v prostorih Slovenskega etnografskega muzeja in Kina Dvor. Glavni akterji filma avtorice **Jelke Pšajd Šintli na Pohorju** so rokodelci iz Svetega Antona na Pohorju. V kraju je avtorica posnela tudi večino objektov, pokritih s to kritino, ki predstavljajo dragocen del slovenske stavbne dediščine.

Šintli se od skodel, kakršne poznajo denimo na Gorenjskem, precej razlikujejo – tako po debelini, širini kot dolžini. Deščice iglavcev za šintle so ročno nacepljene na vsega 2 do 3 milimetre debeline, široke so od 6 do 8 centimetrov, dolge pa okrog meter, medtem ko so skodle precej krajše, nekoliko širše in kar centimeter debele. Razlikuje se tudi način polaganja – s šintli se strehe prekrivajo v dveh plasteh in sicer križem. S takšno kritino, narejeno predvsem iz smrekovega ali jelkovega lesa, je bila nekdanj prekrita večina streh na Koroškem, Pohorju in Kozjaku.«²⁵

Sliki 14 in 15: Izdelovanje skodel na Koroškem, povzeto po: <https://www.deloindom.si/izdelovanje-sintlov-koroskih-skodel>, 15. 10. 2018.

3.5 MARKO NASTRAN IZ SELC V SELŠKI DOLINI

Na spletu sva prebrali tudi naslednjo novico: »... Nato smo obiskali še gospoda **Marka Nastrana**, ki nam je predstavil obrt **skodlarstvo**. Tudi pri njem smo videli različne stroje in orodja, ki jih uporablja, da lahko izdelava skodel. Pokazal nam je celoten proces izdelave skodel, vse od žaganja smreke, pa do sušenja skodel. Otroci so mu pomagali pri zlaganju skodel v skladovnico za sušenje. Obema se najlepše zahvaljujemo za ves čas in trud, ki sta nam ga namenila.«²⁶

²⁵ Vir: Delo in dom, 2. 3. 2011, besedilo: Julijana Bavčar, <https://www.deloindom.si/izdelovanje-sintlov-koroskih-skodel>, 15. 10. 2018.

²⁶ Vir: Antonov vrtec, Škovine 1, 4228 Železniki, Katja Luznar, <http://antonov-vrtec.rkc.si/index.php/novice/396-sodarstvo-in-skodlarstvo>, 15. 10. 2018.

Sliki 16 in 17: Sliki s spletne strani Antonov vrtec Železniki, <http://antonov-vrtec.rkc.si/index.php/novice/396-sodarstvo-in-skodlarstvo>, 15. 10. 2018.

Na spletu so o Marku Nastranu dostopni naslednji podatki: »Montaža pohištva Marko Nastran s. p., Selca 32, 4227 Selca, telefon: 031 307 025.« Ugotavljava, da je Marko Nastran obrtnik iz Selc pri Železnikih v Selški dolini, ki se ukvarja z obdelavo lesa, med drugim tudi s skodlarstvom.

3.8 SKODLAR MARKO VOLK

Na spletu sva našli tudi novico o tišlarski soboti v Kočevju. Med drugim je zapisano: »Žal, kot je povedala koordinatorica Festivala lesa Meta Kamšek, pa je delavnica Šindra - zgodba o leseni strešni kritini, s katero so nameravali obudili staro obrt skodlarstva ter udeležence popeljali skozi čas, ko je bilo skodlarstvo na Slovenskem še zelo razširjeno, zaradi bolezni **Marka Volka**, ki bi delavnico izdelave skodel vodil, odpadla.«²⁷ Podatkov o skodlarju Marku Volku na spletu ne najdeva.

²⁷ Vir: Dolenjski list, 13.10.2018, V Kočevju je danes tišlarska sobota, Besedilo in foto: M. L.-S., https://www.dolenjskilist.si/2018/10/13/204048/novice/kocevsko_ribnisko/V_Kocevju_je_danes_Tislarska_sobota/, 15. 10. 2018.

4 INTERVJU S SKODLARJEM FRANCEM POTOČNIKOM IZ ZGORNJIH STRANJ²⁸

Do raziskovalnih ugotovitev sva prišli z intervjujem, ki sva ga opravili s skodlarjem Francem Potočnikom v dveh delih: na Veliki planini, 28. 9. 2018 in v Zgornjih Stranjah, 10. 12. 2018.

4.1 FRANC POTOČNIK IN NJEGOVA POKLICNA POT

Kraj bivanja: Zgornje Stranje 10 a

Starost: 60 let

Slika 18: Franc Potočnik in raziskovalki pred Rakovo bajto na Zelenem robu, 28. 9. 2018.

Kako je potekalo vaše poklicno šolanje? Ali ste se že v mladosti odločili za poklic skodlarja?

Po poklicu sem strojni tehnik, za skodlarstvo pa sem se odločil »iz hobija«. Ves čas sem bil tehnolog mehanskih obdelav v tovarni Titan v Kamniku. Pripravljali smo orodja za stroje, predpisovali postopke za obdelavo in podobne reči, ves čas sem bil odvisen od računalnika. V tovarno Titan sem prišel leta 1978. Na začetku smo te postopke pisali še s svinčnikom, potem pa so kmalu prišli računalniki. Pri Titanu so bili zelo napredni, saj je zelo kmalu prišla t. i. AOP obdelava podatkov. V tovarni Titan sem delal do upokojitve leta 2018. Poleg službe pa sem imel še približno 20 let dopolnilno dejavnost in sicer po štiri ure na dan s. p., to je bila popoldanska obrt. Zdaj imam še po dve uri na dan popoldansko obrt ali 10 ur tedensko. To je možno, če si upokojen. Plačevati pa moram prispevke, pokojnine pa dobim za dve uri manj, čeprav je že tako bolj nizka.

Kje ste se naučili skodlarstva?

Pomagal sem skodlarjem. Imel sem dva strica, ki sta se s tem ukvarjala, doma sta bila pri sosedu, nad našo hišo. Strica sta se pisala Koželj, a nista bila nič v sorodu s skodlarjem Bojanom Koželjem. To sta bila Ciril in Jože Koželj. Pomagal jima je še kakšen sosed. Bila je cela ekipa. To so bili starejši možakarji, ki so sedaj že vsi pomrli. Strici so rekli: »Ja, Francelj, ti nas boš vozil.« Najprej sem bil samo za šoferja, potem so me rabili pri delu in sem postal še njihov pomočnik. Ko so bili že toliko stari, da niso več mogli delati, sem to delo prevzel jaz.

²⁸ Opomba: Lektorica ni posegala v stil besedišča intervjuvanca.

Koliko časa že opravljate to delo?

To delo sem začel opravljati pred približno tridesetimi leti, samostojno pa ga opravljam že dvajset let. To je bilo samo dodatno delo, zaslužek pa je bil samo za dopust na morju. A mi tja nismo hodili, ker smo poletje preživel na planini. Sezonsko delo skodlarja je v poletnem času, nekje od junija pa do konca septembra.

Koliko bajt naredite na leto?

Tri do štiri bajte naredim na leto, saj lahko delam samo poleti. Štirioglate bajte se naredi lažje in hitreje, ker ni potrebno delati krivin. Dela je vedno veliko, ker sem natančen in je vse res kvalitetno narejeno. Koliko časa potrebujem za eno bajto, je odvisno od tega, kaj kdo hoče. Če hoče imeti tudi izolacijo, traja dlje. Če gre le za menjavo strehe, je dela za tri tedne. Tudi za fasado je potrebno približno tri tedne. Če pa je potrebna še izolacija in menjava oken, je dela za dalj časa.

Katere bajte smo si ogledovali, ko smo bili na Veliki planini?

Najprej smo si ogledali čisto novo bajto, katere lastnik je Uroš Rak iz Bistričice. Na tem mestu je stala nekdanja Napredkova bajta, ki jo je sedanji lastnik Rak podrl do tal. Ko je dobil dovoljenje, je naredil novo. Druga bajta, ki smo si jo ogledovali, se imenuje Kekec in je last Staneta Jakšeta iz Črnuč. Potem smo si ogledali še Naratovo bajto. Spodnja je imela eno okno, zgornja pa dva.

Slika 19: Rakova bajta na Zelenem robu je zgrajena na mestu, kjer je nekoč stala Napredkova bajta.

Ali večinoma obnavljate stare bajte ali kdaj naredite tudi popolnoma nove?

V glavnem obnavljam obstoječe bajte, smo pa naredili tudi že dve čisto novi bajti. Ena od teh je že omenjena Rakova bajta.

Sliki 20 in 21: Dotrajane skodle na strehah počitniških bajt Kekec in Ojstrica na Šimnovcu.

Koliko skodel se porabi na 1 m² strehe?

Za 1 m² strehe porabimo 24 skodel dolžine 1 m in širine 10 do 11 cm.

Kolikšno površino ima cela streha povprečne velikoplaninske bajte?

Povprečna površina strehe velikoplaninske bajte je 115 m², za kar potrebujemo 2760 skodel.

Kolikšno površino ima fasada velikoplaninske bajte?

Povprečna površina fasade je 85 m², za kar potrebujemo 2040 skodel.

Zanima naju, zakaj so ravno na Veliki planini že nekoč gradili okrogle pastirske bajte in ne štirioglatih kot drugod? Ta oblika je res nekaj nenavadnega. Ali je bilo to zaradi živine, da so jo imeli v bližini in pod streho ali je bil še kakšen drug razlog?

Že pred prvo svetovno vojno je večina kmetov na Veliki planini izdelovala okrogle oblike bajt, vmes pa so se pojavili posebneži s štirioglatimi bajtami. Razlika med štirikotno in okroglo bajto je v tem, da je štirikotna bolj prostorna in večja, poraba skodel je povprečna glede na površino strehe. Okrogla bajta pa je omejena v vogalih in je zato manj prostorna, poraba skodel pa je večja, ker je na vogalih okroglina. Razlog med izvedbami ene in druge oblike bajt je v tem, da je pri okroglih kočah veter odpihal sneg stran in ni bilo zametov. Vstop v bajto je bil normalen. Pri štirioglatih bajtah pa je vhod zameten, ker veter snega ne odpiha stran, ampak se sneg na vogalih ustavi in naredi zemet. Pri vratih tako ne morejo noter, dokler ne odmečejo snega. Značilnost planinskih koč je tudi ta, da se vsa vrata vedno odpirajo v notranjost koče.

To je bilo v nekdanjih časih zelo pomembno pozimi, ker narava dela svoje, les diha in na vratih, oknih in lopah oz. strehah so nastale špranje. Ker je veter na Veliki planini vedno zelo močan, je v notranjost bajt napihal sneg. Tako se je v notranjosti nabirala vlaga in koče so se kvarile.

Ali se še danes dogaja, da v notranjost bajte komu napiha sneg?

Pri nekaterih slabih bajtah, ki jih kmetje uporabljajo samo v pašne namene v poletnem času, lahko še danes nanese sneg v notranjost koče. Obvezno pa veter nanese sneg v notranjost lope, ki služi za hlev okoli bivanjskega prostora, najpogosteje pri vratih, ker jih ne moreš tako dobro zatesniti, da se to ne bi zgodilo.

Katere bajte na Veliki planini in okoliških planinah ste že obnovili?

Teh je kar nekaj.

- Velika planina: Kregarjeva, Petrčeva, Vadniščeva, Špančeva, Hautežova, Pernetova, Gornjega Špina, Gornjega Žagarja;
- Mala planina: Jurčeva, Jakopčeva;
- Zeleni rob: Planika, Ojstrica, Marjetica, ...
- Šimnovec: Kekec, Poljana, ...

Sliki 22 in 23: Pastirsko naselje na Veliki planini – Veliki stan (foto: J. Potočnik).

Kakšne načrte pa imate za prihodnje leto?

V prihodnjem letu imam v planu zamenjavo strehe na bajti Ojstrica, letos smo na tej bajti zamenjali okna ter izolirali in zamenjali fasado. Pri tej bajti bomo postavili na zahodni strani tudi leseno ograjo.

Ali ste polagali skodle še kje drugje kot na Veliki planini?

Skodle sem polagal še na Taborniškem domu v Bohinju. To je bilo na začetku, pred približno 30-timi leti. Ta dom stoji v Ukancu, na začetku jezera se zavije levo v breg. Spredaj imajo velik parkirni prostor, ob robu parkirišča pa stoji ta dom. Tam nisem delal sam, ampak je bila tam stara skodlarska ekipa, v kateri sta bila oba moja strica, več sosedov in jaz kot vajenec. Streha je imela na eni strani 22 vrst skodel.

Slika 24: Taborniški dom v Bohinju.²⁹

Ali kot skodlar opravljate še kakšna druga gradbena dela?

Pri obnovitvenih delih pri bajtah je potrebno zamenjati tudi ograje, narediti mizo in klopi, zabetonirati tlake (poden) v bajtah in podobno.

Ali ste okna za bajte, ki smo si jih ogledali, tudi vi naredili?

Ne, okna naredi mizar. Jaz jih samo montiram.

Sliki 25 in 26: Naratova bajta nad Šimnovcem z dvema oknoma (levo) in Rakova bajta na Zelenem robu (desno), 28. 9. 2019.

Kaj pa se je zgodilo z vašim prstom? (Kateri prst je to?)

To je palec leve roke. Odbil sem ga, potem pa so mi ga prišili nazaj. A smo ga na žalost uničili z ledom. Dali smo ga v led, pa je zmrznil. Imel sem tri operacije, pa velika volja

²⁹ Taborniški dom v Bohinju, vir:

https://www.google.com/search?rlz=1C1GCEU_s1S1823S1823&biw=1067&bih=505&tbn=isch&sa=1&ei=0msjXKuqK4TbWQKDq6iwDw&q=taborni%C5%A1ki+dom+v+bohinju&oq=taborni%C5%A1ki+dom+v+bohinju&gs_l=img.12...0.0..1893...0.0..0.0.0.....1.....gws-wiz-img.ZrvI3x_SYqw#imgrc=DD_iozw2AsLRaM; 20. 12. 2018.

zdravnika je bila, da se je takole uredilo. Brez prsta ne bi mogel več opravljati tega dela. Malo težko mi je sedaj prijeti žebelj, a gre. Nesreča se hitro zgodi.

Zakaj je prišlo do te nesreče?

Ko smo doma pripravljali drva za kurjavo, je bil kriv verjetno samo trenutek nepazljivosti. Žagali smo s strojem na hidravliko. Zraven so bili vsi trije sinovi. Ko se deblo pripravi za žaganje, potem reguliraš in ga samo s hidravliko primeš, pa položiš dol. Pri tem je bilo samo malo nepazljivosti, pa je prst ostal gor. Potem ga je sin pobral s tal.

Ali se vam je kdaj pri tem delu zgodila še kakšna nesreča?

Pri tem delu se mi do zdaj še ni naredila večja nesreča. Včasih se že malo usekaš, udariš po prstih, užagaš, a na to pozabiš.

Koliko ljudi vam pa pomaga pri delu?

Pri delu mi pomagajo trije do štirje ljudje. To so predvsem moji trije sinovi Uroš, Matej in Jure, včasih na pomoč priskoči tudi žena Jelka. Če pa imam fino delo, sem najraje sam.

Ali bi vaši sinovi znali že sami pokrivati strehe s skodlami?

Matej zna pokrivati strehe s skodlami, ve tudi, kako se naredi okrogle dele bajt. Matej tudi že sam prekriva strehe. Doma imam vnuka Urbana, starega 8 let, ki tudi že zna delati in pribijati skodle.

Sliki 27 in 28: Naratova in Jakšetova bajta na Šimnovcu. Skodlarjev sin Jure Potočnik pomaga pri odstranjevanju skodel s stare strehe (foto: J. Potočnik).

Ali se da preživeti s skodlarstvom?

Kot sem že omenil, je skodlarstvo zame dodatno delo in moj hobi. Ko sem hodil v službo, sem imel popoldansko obrt za 4 ure, sedaj ko sem v pokoju, pa jo imam za 2 uri. Samo s skodlarstvom bi se za silo dalo preživeti, je pa problem, ker je to sezonsko delo. Kar precej stroškov je, za katere moraš denar založiti. Na primer za les, za žebelje, folijo, izolacijo. Kupiš vedno večjo količino žebeljev, npr. 100 kg. Vse je potrebno plačati, ko še nimaš dohodka. Za silo se da preživeti, čeprav bolj težko.

Ali imate tudi vi sami kakšno planšarsko bajto na Veliki planini?

Sedaj imamo v najemu bajto na Gojški planini. Bili smo že na vsaki planini nekaj časa. Najprej smo imeli nekaj časa stričevo bajto na Veliki planini, potem bratovo na Mali planini, sedaj jo imamo na Gojški planini. Bajte nosijo imena po domačih imenih kmetij, katerim pripadajo. Stričeva na Veliki planini se imenuje Špančeva bajta, na Mali planini je Jurčeva bajta, na Gojški planini pa Janezkova bajta. Vsi ti lastniki so domačini. Janezkovi so doma iz Gozda, se pravi iz naselja, po katerem se imenuje Gojška planina. Te bajte niso naše, mi smo samo zimsko-spomladanski uporabniki oz. najemniki bajt, to je od začetka oktobra do konca maja. Kmetje iz Bistričice in Zakala imajo planšarske bajte na Mali planini, kmetje iz Stranj in Stolnika pa na Veliki planini.

Slika 29: Jurčeva bajta na Mali planini, ki so jo imeli Potočnikovi v najemu pred letom 1998 (foto: J. Potočnik).

Slika 30: Maketo pastirske bajte so pribili na mlaj, ki so ga Francu Potočniku postavili prijatelji ob praznovanju 60-ega rojstnega dne. Danes krasi njegovo delovno sobo. Levo od nje pa visi priznanje finančnega urada Ajpes.

Na steni imate neko priznanje. Za kaj ste ga dobili?

Na steni imam priznanje, ki sem ga dobil od finančnega urada AJPES zato, ker sem redno plačeval vse obveznosti. Na priznanju piše: Bonitetna ocena 2018 AA+ Franc Potočnik s. p., certifikat potrjuje, da je poslovni subjekt uvrščen v skupino podjetij z najboljšo bonitetno oceno v Sloveniji.

4.2 PRIDOBIVANJE LESA ZA SKODLE

Kje dobite les za skodle?

Les za skodle dobim na Ribniško–Kočevskem koncu.

Ali greste v gozd sam?

V gozd ne hodim sam, skupaj greva z logarjem. Jaz pogledam in ocenim smreke, katere se mi zdijo primerne za skodle, logar pa jih odkaže in žigosa.

Kako izberete pravo smreko?

Najlažje se odločim za pravo smreko po zvoku. Biti mora levosučna smreka, kar pomeni, da mora biti deblo rahlo zavito v levo, ko pogledaš smreko proti krošnji.

Kdo vam pomaga pri spraviu lesa?

Logar se zmeni s sekači, ki smreke posekajo in jih pripeljejo oz. s traktorjem vlačijo do ceste. Potem ta les s traktorjem ali s kamionom pripeljemo domov.

Kakšen mora biti les za skodle?

Pomembno je, da je čim bolj kvaliteten, da ima čim počasnejšo rast, to pomeni, da ima čim bolj goste letnice. Skodle iz takega lesa dolgo zdržijo, tudi do 30 let.

Zakaj pri skodlah voda ne mora teči noter?

Na strehi se lepo vidi, kako se skodle prekrivajo, zaradi tega voda ne more teči noter. Moramo pa med njimi delati razmake. Vmes se da tudi folija, nad njo pa je zračni most, da streha diha.

Sliki 31 in 32: Skodle so gladke, ker so cepljene v smeri podolžne osi debla. Na koncu desk se sčasoma izloča tanin.

Kaj bi bilo, če ne bi delali razmakov med skodlami?

Ko se les suši, je bolj narazen, ko pa nekaj časa pada dež, se razmaki čisto zaprejo. Razmak je širok 2 do 3 mm. Razmak je torej zato, da skodle dihajo in se prilagajajo vremenskim razmeram. Če jih dež namoči, se skodle napnejo in če ne bi bilo razmaka, bi jih vrglo ven, bi odstopile navzgor. Potem, ko je vreme spet suho, se skodle izsušijo in spet nastanejo razmaki. Če pa razmakov ni, se dvignejo, žeblje potegne ven.

Kakšna je razlika med cepljenimi skodlami in žaganimi deskami?

Če pogladimo skodlo z roko, je neravna, z majhnimi žlebovi. Pomembno je, da je skodla cepljena tako, da v pore lesa ne pride dež oziroma voda. Ker je cepljena, voda odteče po letnicah. Če pa potipamo žagano desko, je otip čisto drugačen, je hrapava. Če je skodla neravna, ni nič narobe. Pri skodli ni možnosti, da bi dobili trsko v prst, ker je cepljena deska gladka. Bistveno je tudi, da se les zrači. Ker je neravno cepljena, gre veter skozi in suši. Ko na skodle pade sneg, se takoj spelje dol, ker je naravno gladka, malo mastna. Sama se malo zaščiti s smolo, zato je smolnata. Z desko to ni primerljivo. V deski so pore, po katerih pronica voda. Streha iz skodel je zelo močna. Čeprav so skodle tanke, lahko hodiš po njih, so zadosti močne in odporne. Ker so cepljene, je njihova moč drugačna. Voda iz lesa spira tanin, ki je ponekod viden.

4.3 POSTOPEK IZDELAVE SKODEL

1. Izberemo drevesa za sečnjo

V knjigi *Življenje po luni oz. Vse ob pravem času* (uporaba luninega koledarja v vsakdanjem življenju) piše, kdaj je potrebno sekati les, da ima manj drevesnih sokov. To je takrat, ko je

star mesec oz. zadnji krajec. Kot sem že omenil, mora biti les levosučen. Če pogledaš lubje, se malo vidi, kam je zavita smreka. Le malokatera smreka je čisto ravna. Biti mora čisto malo zavita v levo. Če pa je zavita v desno, les ni uporaben.

Z logarjem sva bila na gozdni parceli, v kateri je lubadar. Logar je rekel: »Dajva to podreti, če bo ali pa ne bo primerno za skodle, ker bo drugače lubadar napadel les.« In on odloča o tem. Danes sem lupil ta les. Izgleda čisto zdrava smreka, a so že majhni lubadarčki v lubju. Lubadar je povsod. Na Ribniško-Kočevskem je veliko drevja posekanega, podrtega. Ena smreka je bila suha, pa je logar rekel, naj poskusim. A ne gre. Je že tako trda šplevta, da se ne da delati skodel, ampak les počí. Smreka se je že sušila. Midva z logarjem se zmeniva, on pa se dogovori s kmeti. Logar dobro ve, kje so takšne smreke, ker pozna teren. Sedaj tudi že ve, kakšen les rabim za skodle. Skupaj greva potem v njegov gozd. Logar vzame GPS in gleda samo, da ne bova kaj požigosala čez mejo, da ne bi zašla v sosedovo lastništvo. Ima posebno kladivo, na katerem je njegov žig za žigosanje. Kladivo ima lesen ročaj, na katerem je na eni strani sekira, na drugi pa štirioglat del s številko. To je njegova identifikacijska številka, ki jo ima samo on v Sloveniji (03-46 itd.). Na to kladivo mora zelo paziti, ker je odgovoren za to, kar poseka. Ko odberem smreko, on preverja GPS, jaz pa imam njegovo kladivo za žigosanje. S sekiro odstranim lubje, da s štirioglatim delom udarim po deblu in ga žigosam z njegovo številko. Številka se vgravira v les. Ko je les enkrat tako požigosan, je pripravljen za posek. Nato pride logar z oranžnim ali rdečim sprejem, na smreko vpiše GPS položaj in ga vnese v program.

Potem pač tam meter debla odžagamo, preizkusimo in ugotovimo, ali je primeren za skodle ali ne. Če je dober, se pomeri in ugotovi njegova prostornina ali kubitura, kot rečemo. En meter debla odžagamo, ga postavimo pokonci, pa poskusimo razcepiti enako, kot smo ga razcepili malo prej za skodle. Tako na samem kraju vidimo, če se da delati skodle ali ne. Potem pa moramo ves les, tudi če se iz njega ne bo dalo delati skodel, odpeljati, saj ga ne smemo pustiti tam. Logar pravi, da ga moramo odpeljati čim prej. Po gozdu hodijo ljudje in lahko se zgodi, da bi kdo kak meter ali dva odžagal za drva itd. Potem ima pa logar probleme zaradi kraje. Tako ta les pride k meni domov, je tukaj na domači deponiji.

Slika 33: Izbior drevesa za sečnjo.³⁰

Slika 34: Drvarji drevo požagajo z motorno žago.³¹

³⁰ Fotografija

https://www.google.si/search?hl=sl&biw=1920&bih=969&tbn=isch&sa=1&ei=LXQzXJuwIIH5wQL2oaGwAg&q=smreka+gozd&oq=smreka+gozd&gs_l=img.3...23666.25160..26063...0.0..62.286.5.....0...1..gws-wiz-img.....0j0i67j0i8i30j0i30j0i24.ig2fcVTIOGM#imgrc=YAJYk6ILERSJLM:, 7. 1. 2019.

³¹ Posekamo drevo, https://www.google.si/search?hl=sl&biw=1920&bih=969&tbn=isch&sa=1&ei=SHQzXI-mDNLdwQLKvI74Cw&q=se%C4%8Dnja+smreke&oq=se%C4%8Dnja+smreke&gs_l=img.3...132338.135853..136197...0.0..0.101.1145.12j1.....0...1..gws-wiz-img.....0j0i67j0i5i30j0i24._ykFFJgrhY8#imgrc=IvBpZlXV1fDKsM:, 7. 1. 2019

2. Posekamo drevo

Imam to priložnost, da mi logar da možnost izbire lesa. Dobro je, da je zvok zelo votel, drugače se les ne kolje. To je resonančen les. Uporabljajo ga tudi za izdelavo kakovostnih godal in klavirjev. Tak zvok nastane v smrekah, ki rastejo počasi in enakomerno.

Slika 35: Debla s hidravličnimi dvigali naložijo na tovornjake.³²

Slika 36: Sin Matej Potočnik z motorno žago razžaga deblo na metrske dele.³³

Ko logar da označena drevesa v program, tega dobijo sekači. To so gozdni delavci, ki so zaposleni tako kot logar pri gozdnem gospodarstvu ali pa so privatni sekači. Vsi imajo veliko dela. To je poklic – gozdni sekač. Ti smreko požagajo na določeno dolžino, požagajo tudi veje. Oni spravijo les do ceste, do kamor lahko pride traktor.

3. Deblo razžagamo na metrske dele

To je čisto svež les, če bi bil suh, se ne bi dalo delati skodel. Za skodle se uporablja samo določen del debla, ki je brez vej. Tudi če je kakšna veja vmes, ni hudo, važno je, da se les cepi. Dolge so za dolžino skodel, to je en meter ali 80 cm. Po navadi pa je tako, da vzamem peti meter, če rabijo 4 metre dolge hlode ali pa deveti meter, če rabijo 8-metrske hlode. Spodnji del debla ni dober, ker je vse zraščeno, tam so korenine itd. Največji problem pri tem je, če se les ne kolje, če se žlebi ali če je zavito. Ko sva šla v Ribnici z logarjem v gozd, sva mislila, da se bodo iz vseh teh smrek delale skodle. Šele potem se ugotovi, da je kaj zavito. Tukaj je bila zelo lepa smreka, ki pa žlebi, ima prevelike žlebove. Tega prej ne vidiš. Če so v deblu grče, ni tako hudo. Kljub grči je nekaj dobrega. Pri zavitih deblih pa je vse zanič.

Sliki 39 in 40: Desnosučen les ni uporaben za skodle.

³² Slika je povzeta iz seminarske naloge Mateja Potočnika: Skodle, Srednja lesarska šola Ljubljana, 2011, str. 4.

³³ Slika je povzeta iz seminarske naloge Mateja Potočnika, 2011, str. 5.

Slika 41: Uporabna niso debla, v katera se je že naselil lubadar.

Slika 42: Če ima cepljen les prevelike žlebove, prav tako ni uporaben za izdelavo skodel.

4. Les prepeljemo na mesto obdelave

Potem me gozdar Brane pokliče, da pridemo po les. Spomladi ga je šel iskat brat s traktorjem, zdaj pa sem ga sam trikrat pripeljal z džipom in prikolico. Če bi ga bilo več, bi ga pripeljali s tovornjakom. Brat gre lahko s traktorjem po les samo ob nedeljah, ker ne sme voziti po avtocesti. Ob nedeljah, ko gre po les preko Ljubljane, ni veliko prometa. Z džipom pa grem lahko po avtocesti in če pripeljem naenkrat dva kubika lesa, je to dobro.

5. Odstranimo skorjo, izdelava špevt

Nato je potrebno deblo olupiti. To naredim z lupilnikom. Pri tem uporabljam cepin, s katerim obračam deblo. Sekira in bat (leseno kladivo) pa se uporablja za izdelavo šplevt, iz katerih se dela skodela. Te smreke so približno 120 let stara drevesa.

Sliki 37 in 38: Skodlar z lupilnikom odstrani lubje z metrskega konca debla.

6. Deblo razkoljemo na osem delov in odstranimo sredico

V deblu je vidna drobna razpoka. Vanjo skodlar položi sekiro in s kladivom udarja po njej. Eden mu pomaga, drži sekiro, on pa udarja z lesenim kladivom po sekiri, da se ta zareže v les. V nastalo odprtino zabije klin, da deblo počne na dva dela. Nato prestavi sekiro na drugo mesto, drugi pa tolče s kladivom po njej. Spet se deblo razpoči na dva dela. Iz polovice se ločijo manjši kosi debla, ki so trikotne oblike. Od teh se notranji del oz. sredica loči stran, to je mrtev les. Deblo razkoljemo na 8 do 10 delov. Tem delom rečem špevt ali segmenti za cepljenje. Smreke za izdelovanje skodel naj bi imele premer približno od 50 do 65 cm.

Slika 43: Deblo razkoljemo na osem delov.³⁴

Slika 44: Cepljenje posameznih delov.³⁵

Sredica je odpadek. Veliko lesa gre stran. Ta je bolj slaba kurjava. Iz lesnih odpadkov naredimo butare. Približno polovica lesa se pri izdelavi skodel odstrani, gre v nič. Ostane samo kvaliteten les, ki ni poceni.

Sliki 45 in 46: Špevto naredimo tako, da s sekirama označimo njeno širino, nato pa s kladivom udarjamo po njih, da razkoljejo les. Skodlarju pomaga sin Matej.

Slika 47: V režo vstavimo zatič in udarjamo po njem.

Slika 48: Odstranimo sredico ali srce. Ta les je mrtev.

Slika 49: S kladivom udarjamo po sekirah.

Slika 50: Izpadla je prva špevta.

³⁴ Slika je povzeta iz seminarske naloge Mateja Potočnika, 2011, str. 8.

³⁵ Slika je povzeta iz seminarske naloge Mateja Potočnika, 2011, str. 6.

Sliki 51 in 52: S kladivom udarjamo po sekirah, da se les razcepi. Iz debla nacepimo 8 do 10 špevt.

Sliki 53 in 54: Najprej razcepimo polovico debla. Špevti odstranimo sredico.

Slika 55: Deblo je razcepljeno na špevte.

Slika 56: Skodle naložimo v samokolnico.

7. Ostanek razkoljemo na tanke deščice ali skodle

Segmente ali špevte se potem razkolje na skodle. Jaz koljem vzporedno, Štajerci koljejo v konus in imajo tudi način pokrivanja drugačen. Na Veliki planini je način pokrivanja z vzporedno cepljenimi skodlami. Šinklarco položim na trikotno špevto, potem pa s plastičnim kladivom udarjam po njej. Tako se les razkolje. Spodaj se poleno zatakne, pri tem pridejo vedno ožje skodle, zadnji trikotnik pa je odpadek. S šinklarco nato do konca vse razkoljem. Nato pogledam, katera je lepa in katera grda stran. Na grdi strani skodle odvezam stran les, kjer je skodla predebela. Vedno se koljeta po dve skodli naenkrat in se gleda, da sta enakomerni. S vzvodom šinklarice pospešimo cepljenje skodel. Bat ali kladivo se lahko naredi doma, če imaš stroj za struženje.

Slika 57: Špevte odpeljemo v delavnico.

Slika 58: S šinklarico na špevti označimo debelino skodel (po približno 10 mm).

Sliki 59 in 60: Špevti odstranimo trikotni del.

Sliki 61 in 62: Najprej razpolovimo špevte tako, da skupaj ostaneta po dve še neizdelani skodli.

Slika 63: Razpolovimo jih na dva dela.

Slika 64: Z batom udarjamo po šinklarici.

Sliki 65 in 66: Šinklarica razpolavlja špevto v več skodel. Ostanek odstranimo.

Slika 67: Šinklarico položimo že na prej označeno debelino.

Slika 68: Z batom udarimo po šinklarici, da se zareže do dna špevte.

Slika 69: Zadnji del špevte je ostanek.

Slika 70: Izdelamo še zadnji dve skodli.

Slika 71: Pri cepljenju si skodlar pomaga z roko.

Slika 72: Pri cepljenju skodel špevte zataknamo v kovinsko držalo.

Slika 73: Skodlar preverja, če je skodla enakomerna.

Slika 74: Če je skodla malo valovita, je še uporabna.

8. Popravimo skodle

S sekiro skodlam malo poravnam robove. Vedno si označim lepo stran, kateri del bo spodaj in kateri zgoraj. V katero smer je smreka rasla, si označim že v gozdu. Pomembno je, da je skodla enakomerno debela. V glavnem je skodlo treba popraviti, da je približno vzporedno široka. Na spodnji strani je lahko posekana s sekiro, zgoraj pa mora biti lepa. Obtešem jo na lesenem tnalu. Tukaj pa imam še rezkalni stroj, na katerem poravnám boke skodle. Najožja skodla je široka od 6 do 7 cm, najširša pa od 14 do 15 cm.

Ko skodlo poravnám, je seveda malo ožja. Če je kateri del skodel nepravilne oblike, jih damo pri pokrivanju spodaj. Spodaj ni nič narobe, če je skodla malo valovita. Se ne opazi, ker je prekrita. Tam, kjer je bil les že zmrznjen, je bolj temne barve. To se pozna na strehi. S tem, kar je olupljeno, se ne trudim preveč, ker kasneje skodlo raje spustim čez stroj, ki jo lepo poravná, s sekiro tega ne moreš.

Slika 75: Skodlar naredi še zadnje popravke.

Slika 76: Skodlo stanjša s šinklarico tako, da je po vsej dolžini približno enako debela.

Sliki 77 in 78: Skodlo s sekiro zoža, da je v vsej dolžini enakomerno široka.

Sliki 79 in 80: Skodlo pri tanjšanju nasloni na lesen podstavek ali tnalno.

Slika 81 in 82: Skodle oža s šinklarico in sekiro.

Sliki 83 in 84: Zaradi uravnavanja širine in debeline skodle, gre del teh v odpadek.

Slika 85: V kotu delavnice stoji rezkalni stroj, ki služi za poravnavo roba skodel.

Slika 86: Skodlar Franc Potočnik ravna stranske robove skodel.

Sliki 87 in 88: Dokončno izdelane skodle zloga ob steno delavnice.

9. Skodle zložimo na križ in jih obtežimo

Skodle nato zložim na križ v dva metra visoko skladovnico. Vmes je malo prostora, da dihajo in se sušijo. Tukaj se dobro vidi, katere skodle so že uležane in katere še ne. Spodnje se ne majejo več, ker so se že uležale. Ko se bodo uležale in poravnale gornje, se tudi te ne bodo več majale. Ker je les svež, se vse poravna. Na vrhu so obtežene z betonskimi bloki. Če hočem na to skladovnico nalagati nove skodle, moram najprej vse uteži zložiti dol. Če se skladovnica povese na eno stran, uteži preložim tako, da se poravna v navpično lego. Kakor vidimo, so zložene skodle različnih širin. Tudi ožje skodle so še vedno uporabne, zato jih polagam spodaj, zgoraj pa širše skodle. Tako je še boljše, ker je več zraka spodaj in se skodle še hitreje posušijo.

Če je katera skodla malo zavita, se potem pri obtežitvi usede in poravna. Sedaj sem dajal v eno vrsto eno ali dve skodli, ki sta bili zaviti, da se lepo usedejo. Čez en mesec ali dva bodo čisto pri miru, se ne bodo več gugale, sedaj pa se obnašajo kot ena vzmet.

Slika 89: Skodlar zloži izdelane skodle na križ v dva metra visoko skladovnico.

Slika 90: Skladovnico obteži z betonskimi bloki. Po potrebi uteži premika z ene strani na drugo.

10. Les počiva in se suši

Skodle, zložene v skladovnico, nekaj mesecev (približno pol leta) počivajo in se sušijo. Skodle, narejene decembra, bodo konec pomladi že primerne za uporabo na objektih.

4.4 MERE IN POIMENOVANJA

Preden začneva spoznavati, kako prekrivate strehe s skodlami, vas prosiva, da nam razložite, kaj so to tramovi, špirovci, rimelni in podobno ter kakšnih mer so.

Poimenovanja in mere so naslednje:

- **Tram** je štirikotno obžagano deblo, ki je lahko kvadratnega (mere: 100 x 100 mm, 120 x 120 mm) in pravokotnega preseka (120 x 140 mm).

- **Špirovec** je tram, ki je pritrjen pod kotom 45 stopinj na vodoravne grede ali lege z leve in desne strani bajte. To je **nosilno ogrodje** za streho.
- Na špirovce so pritrjene **deske**, debeline 25 mm, na te deske pa je pritrjena folija.
- Na folijo so pribite **letve** dimenzij 15 x 50 mm, ki tvorijo zračni most.
- Pravokotno na te letve (se pravi vodoravno) so pritrjene **letvice, late ali rimelni** dimenzij 50 x 70 mm.
- Na late ali rimelne so pravokotno pribite **skodle**. Skodle so debeline 10 do 11 mm in so različnih širin.
- Pokončne tramove, ki nosijo špirovce, imenujemo **stebre**, vodoravne tramove pa **lege**. Špirovci, tramovi, lege in stebri so običajno velikosti 120 x 140 mm.

4.5 FAZE PREKRIVANJA STREHE S SKODLAMI

Kako poteka prekrivanje strehe s skodlami?

V glavnem (90 %) gre za obnovo že obstoječih bajt. Nova bajta na mestu Napredkove je bila izjema, ravno tako ena bajta prej. Najprej je potrebno stare skodle odstraniti, odpeljati v jamo in po telefonu sporočiti določenim osebam, če lahko zažgemo ta odpadni material. Na Veliki planini imajo pastirji jamo, v katero vozijo odpadni les za požig. Ta prostor se nahaja v bližini vetrnic, kjer je speljana pot proti planini Konjščici. Najprej vprašam predsednika pašne skupnosti Velika planina, če lahko deponiram odpadni material na to mesto. Ko ta odobri, zvožim stare skodle do tja. Do jame se lahko pride z džipom ali traktorjem. Ko se stvari zažgejo, je potrebno poklicati na številko 112 in povedati: kdo sem, kaj delam, da zažigam stare skodle itd. Potem, ko je požig zaključen, moram spet poklicati nazaj in sporočiti, da je vse zaključeno in varno.

S strehe se odstrani late ali rimelne, v katerih je veliko žeblicev, pa vse stare skodle. Žeblice potem odstranimo, poruvamo jih ven. Kar ostane na strehi, se pomete, potem pa se položi nova folija. Stara folija se pusti na strehi, ker je z žeblici preluknjana in ni več dobra. Z izolacijo je tako: ko so včasih delali bajte, so jih zelo slabo izolirali. Ko so pritrjili opaž, se pravi, ko so z notranje strani nabili deske, so stene izolirali. Tudi te deske (opaž) smo odstranili pri bajti, ki smo si jo ogledali nazadnje. Deske, ki so nabite na špirovce, smo odstranili in med špirovce namestili izolacijo. Nato smo deske ponovno pribili z žeblici na špirovce. Na deske smo pritrjili folijo, nato nabili letve in s tem naredili zračni most. Če obnavljamo 40 let star opaž, potem so deske zanič in moramo opaž na novo narediti. Če se menja streha, je najlažje, da se deske z zunanje strani odstranijo, potem se vstavi izolacijo in da deske nazaj. Pravokotno na letve pribijemo late, na te pa se pribijejo skodle.

Ali nam lahko opišete posamezne faze izdelave strehe?

1. Naredijo ogrodje iz brun.

Ogrodje iz brun se naredi samo, če se dela nova bajta. Bruna sestavijo izbo. To naredi Tesarstvo Štebe iz Žej, ki se nahaja ob cesti iz Žej proti industrijski coni Komenda. Tam imajo veliko žago in računalniški sistem za obdelavo lesa.

2. Na to ogrodje v špico položijo špirovce.

Tramove in špirovce izdelajo in sestavijo oz. položijo tesarji.

Sliki 91 in 92: Sin Jure Potočnik odstranjuje staro streho (levo). Franc Potočnik pokriva trikotni del nove strehe Jakšetove bajte na Šimnovcu, spomladi 2018 (foto: J. Potočnik).

3. Na špirovce se nabije deske in folijo.

To delo opravimo že skodlarji. Na špirovce nabijemo deske, na katere pribijemo neprepustno folijo. Včasih se je nabijala lepenka, ki je bila posuta s peskom in premazana s črno smolo, a tega ni več. Danes je folija tudi črna, a to je sedaj nova tehnologija. Folija, ki jo uporabljamo pri delu, je uvožena iz Italije.

Slika 93: Tu se vidijo špirovci, na katere so nabite deske.

Slika 94: Na deske se nabije folija in naredi zračni most, da zrak lahko kroži med folijo in skodlami.

4. Izolacija strehe ali stene

Izolacija pride med notranjim opažem in med zunanje deske. Tam je toliko prostora, kolikor so debeli špirovci. Če se dela nova bajta, je potrebno najprej položiti špirovce in nabiti deske, šele potem se znotraj obije z opažem in takrat se položi izolacija. Če pa je bajta že izdelana in se samo obnavlja, je postopek ravno obraten.

5. Na črno folijo pribije letve in late

S tem, ko skodlar na folijo pribije letve, ki so dimenzij 15 x 50 mm, te naredijo zračni most. To je prostor, kjer kroži zrak. Folija je nabita točno na špirovce. Najprej se nabijejo letve (rečemo jim tudi lašte) na folijo, ki omogočijo zračenje med folijo in skodlami. Pravokotno na te letve nabijemo vodoravne late ali rimelne. Pravokotno na late pa so pritrjene skodle.

Slika 95: Spodnja stran strehe in zračni most.

Slika 96: Tu se vidijo pooblani, izbočeni krajniki.

6. Med špirovce se vgradijo zaobljeni krajniki, ki smo jih prej pooblali.

Okrogla streha se naredi zelo na oko, drugače ne moreš. Krajnik, ki se zaobli, se potem poobla in pribije na špirovca.

Slika 97: Franc Potočnik nama razlaga način pokrivanja strehe, pred Rakovo bajto.

Slika 98: Skodle so položene v dve vrsti. Zgornja vrsta skodel prekrije reže spodnje vrste.

7. Najprej se pribije spodnjo vrsto skodel.

Spodnja vrsta se naredi tako, da se zaobljeni krajnik napne od špirovca do špirovca. Ta končna letev (ali krajnik) je na zgornji strani izbočena. Spodnjo vrsto šinkelnov oz. skodel imenujemo kap.

Slika 99: Skodle položimo v dve vrsti. Zgornja vrsta prekrije reže spodnje vrste. Naratova bajta na Šimnovcu.

Slika 100: Tu se lepo vidi okroglini strehe. Danes imajo bajte več manjših oken. Rakova bajta na Zelenem robu.

Sliki 101 in 102: Drvarnica je vedno štirioglata. Na robovih sta pribiti po dve deščici, ki se prekrivata. Drvarnica pri Rakovi bajti na Zelenem robu.

8. Izdelava okrogline nad vhodom

Ponekod je nad vhodom obok, večina bajt pa ima raven obok. Okroglina nad vhodom se dela istočasno kot spodnja vrsta. Streha se vedno začne prekrivati spodaj, pri okroglem ali pa pri ravnem delu vhoda. Nato skodle nakladaš na spodnje. Če ne bi bilo tako narejeno, bi voda tekla noter. Ta okroglina se naredi tako, da se vzame plošč, s svinčnikom se označi polkrog in se z motorno žago zažaga in nato se **z obličem** pogladi. To je podobno kot pri krajnikih in enako, kot pri strehi. Vhodi so različni: eni imajo samo malo navzgor zaobljeno krivino ali pa malo krivine, drugim pri vhodu manjka del strehe oziroma vrsta šinkelnov. Če se naredi tako, je vhod zadosti visok.

Slika 103: Lepo vidna okroglina nad vhodom pri Jakšetovi bajti na Šimnovcu.

Slika 104: Na sliki sta avtorici raziskovalne naloge in obe mentorici, pri Naratovi bajti na Šimnovcu.

Slika 105 in 106: Okroglina s skrajšanimi skodlami in malo krivine nad vhodom, Rakova bajta na Zelenem robu (levo) in Jakšetova bajta na Šimnovcu (desno).

9. Na spodnjo vrsto se pribije zgornje vrste skodel vse do vrha strehe. Da skodlar dobi okrogline, si pomaga s plastično cevjo.

Ker je streha okrogla, moraš imeti pripomočke, da lahko narediš okrogline. Zato se uporablja plastična cev, ki jo lahko zaviješ in jo pribiješ z žabljem na spodnjo vrsto skodel. Spodaj v kapu si pomagamo z izbočenim krajnikom, višje pa s plastično cevjo. Pri drugi vrsti se plastična cev pribije. Lahko jo naravnaš malo bolj gor oz. tako, kakor kaže okrogline. To so **polcolske plastične cevi za vodo**. Pomeriš, označiš in jo z žablji pribiješ. Skodle polagaš do cevi, da dobiš okroglo vrsto. Potem, ko pribiješ celo vrsto skodel do cevi, to cev odtrgaš stran in jo daš v naslednjo vrsto in tako dalje vse do vrha strehe. Cev gre vedno stran, služi samo za pomoč, da narediš okrogline. Skodle je pri izdelavi okroglega dela potrebno ožiti, zgoraj so ožje kot spodaj. Pravimo, da jih polagamo v konus.

Slika 107: Fasada je narejena v »gobico« Ni narejena pravokotno, ampak se proti tlem oža. Naratova bajta na Šimnovcu.

Slika 108: Skodle so položene v dve vrsti. V ozadju je vidno deblo, ki predstavlja sleme bajte, Jakšetova bajta na Šimnovcu.

Slika 109: Lepo vidna okrogline bajte, Jakšetova bajta na Šimnovcu.

Slika 110: Na vrhu strehe se položi sleme, Jakšetova bajta na Šimnovcu.

10. Vgradnja dimnika

Okrog dimnika je potrebno dati kovinsko obrobo, ki je običajno iz aluminija. Skodle se pribijejo spodaj pod obrobo, zgoraj pa nad obrobo, da ne bi voda tekla noter in sicer toliko čez, kot pride vrsta. Folija je odrezana tako, da je zavihana zadaj navzgor nad šinkelne, da ne zamaka. Folija se ne bo vžgala, ker se uporabljajo le še dimniki s tuljavo. Plašč je vmes izoliran, tako da ni nobene vročine za folijo. Z vseh strani zavijamo folijo navzgor, na vse to pa pride obroba.

Slika 111: Trikotnik je zelo težko izdelati, saj moraš skodle žagati na različne dolžine, Naratova bajta na Šimnovcu.

Slika 112: Dimnik se pritrdi še z vrvmi, da ne pade in uniči strehe, Jakšetova bajta na Šimnovcu.

11. Izdelava trikotnika in vgradnja okna

Vgradnja trikotnega dela je posebej zahtevno delo, saj je potrebno skodle žagati na različne dolžine pod različnimi koti, kar pa je zelo zamudno. Tam vgradimo tudi manjše okno.

Slika 113: Na običajni bajti je samo eno okno, Jakšetova bajta na Šimnovcu.

Slika 114: Okna naredi mizar, vgradi pa jih skodlar. Naratova bajta na Šimnovcu.

12. Streho se zaključi s tanjšim deblom, ki tvori sleme.

Za sleme uporabimo deblo, ki je na debelem koncu debeline 18 do 20 cm, potem pa je zmeraj tanjše. Dolgo je 5 do 6 metrov, odvisno od velikosti bajte. V to deblo se zažaga trikotnik, da se lepo usede na streho. To izdolbeno deblo je težko spraviti na streho, ker je les svež in težak. Pri namestitvi slemena na streho, morajo biti vsaj štirje ljudje. Sleme pritrdimo s 300 mm dolgimi žebliji. Te žeblje pribijemo na špirovce. Če bi sleme pribili na skodle, bi vse skupaj padlo dol. Običajno pribijemo šest tako dolgih žebeljev, po dva na koncih in na sredi po dva.

4.6 FAZE PREKRIVANJA FASADE S SKODLAMI

Potek pokrivanja fasad s skodlami:

1. Kamnit podstavek ali temelj bajte je že narejen, če gre za obnovo. Pri novi bajti pa ga je še potrebno narediti.
2. Sledi postavitvev ogrodja.
3. Nato se pritrdijo zunanje deske.
4. Sledi vgradnja izolacije.
5. Na zunanje deske nabijemo neprepustno folijo.
6. Na folijo pribijemo letvice.
7. Vgradimo okna in vrata.

8. Če je potrebno, vgradimo električno omarico.
9. Sledi pribijanje spodnje vrste skodel z začetkom spodaj.
10. Zgornjim skodlam oblikujemo robove in jih pribijemo.

Slika 115: Fasada je obnovljena, streha pa še čaka na obnovo, Naratova bajta na Šimnovcu.

Slika 116: Robove skodel v fasadi skodlar požaga, da doseže lepši estetski izgled.

Slika 117: Skodle so oblikovane v konus, proti tlem se ožijo, kar je ravno obratno kot pri okrogli strehi.

Slika 118: Lepo viden rob spodnjega dela fasade, ki je narejena v konus proti tlem. Ob robu je napeljan strelovod, Naratova bajta na Šimnovcu.

Slika 119: Spodnji rob zaključnih skodel je raven, Naratova bajta na Šimnovcu.

Slika 120: Okroglina fasade, desno skodlar Franc Potočnik.

Pri obnovi fasad večina gospodarjev želi imeti izolirano bajto, ker jih včasih niso izolirali. Najprej je potrebno vse staro odstraniti vse do ogrodja bajte, nato pa začeti z nameščanjem izolacije, folije in skodel.

Osrednji del, kjer je bivalni prostor, je sestavljen s plohov, ki so debeli 8 cm. Okoli tega je lopa. Okrogle lope so narejene tako, da so tramovi postavljeni pokonci od temeljev navzgor, špirovci za streho pa pod kotom 45 stopinj. Z notranje strani je potrebno namestiti opaž. Pri tem se vgradi tudi izolacija. Z zunanje strani se na deske pribije folija, nato se nabije letve, na te pa nove skodle.

Rimelni ali late so položeni vodoravno. Že prej pa moramo vedeti, kje bodo late za skodle, ker potem, ko je folija pribita, ne moreš pribiti nič več nič. Lašte zato pribijemo že na ogrodje bajte, še pred izolacijo in folijo. Kolikor so široke letve, toliko je prostora za izolacijo (običajno 10 cm). Če bi dali 10 cm izolacije in 10 cm široke letve, bi se izolacija sčasoma posedla, zato damo 8 cm široke letve in 10 cm debelo izolacijo, da se malo stisne. Na izolacijo se pribije folija, na to pa skodle. Izolacija je rumene barve, to je izolacijski material firme Ursa.

Ali pri fasadah ni zračnega mostu?

Pri fasadah ni zračnega mostu. Najprej se nabije spodnja vrsta skodel, nato druga, tretja vrsta skodel. Tudi tukaj so skodle nabite dvojno.

Pri oknih, ki so stara 40 ali 50 let, piha noter veter in mraz, zato hočejo imeti lastniki bajte nova okna. Ko okna vgradimo, pridejo 8 cm bolj ven. Nova okna so izdelana z gumijastim tesnilnim trakom in termoban steklom. Takšna je sedaj zahteva po udobju tudi na planini. Zato se za 8 ali 10 cm podaljša štok in naredi širši lesen okvir. Ko se dela fasada, se odprtina za okno odžaga ven in ni nobenega dela več. Če pa bi vgradili samo okno brez menjave fasade, pa bi bilo veliko več dela. Okno se potem zatesni s purpenom. Za vgradnjo novih vrat je postopek enak.

Slika 121: Vrata naredi mizar, vgradi pa jih skodlar, Rakova bajta na Zelenem robu.

Slika 122: Nad vrati je streha lahko samo skrajšana, Rakova bajta na Zelenem robu.

4.7 ZAKLJUČNA DELA

1. Izdelava robov na strehi

Robniki pri okrogli bajti so samo ob strani, kjer so okna. Pri ravni bajti pa so robovi na vseh vogalih. To so vogalniki. Dve skodli damo skupaj. Skodli morata biti široki približno 12 cm in naj se prekrivata, zgornja pride čez spodnjo. To se lepo vidi pri drvarnici na slikah 105 in 106.

2. Napeljava ozemljitve oz. strelovoda

Pri obnovi odstranim strelovod in ga na koncu namestim nazaj. Če želi lastnik bajte imeti nov strelovod, mu to naredi električar.

Slika 123: Na sliki je vidno stransko okno in cevi za vodovod. Na sliki sta Jelka in Franc Potočnik, Jakšetova bajta na Šimnovcu.

Slika 124: Strelovod je speljan v zemljo. Nov strelovod napeljuje električar, starega pa odstrani in na koncu obnove znova vgradi skodlar.

3. Izdelava in montaža žlebov

Nekateri imajo žlebove iz aluminija, nekateri pa želijo imeti lesene. Leseni žlebovi se naredijo iz enega kosa lesa. Iz debla se izžaga črka V, ostali okrogli del debla pa ostane. To je podobno kot pri slemenu, samo da je položeno ravno obratno. Korito je na eni strani celo, na drugi strani pa je odžagano, da tam odteka voda s strehe.

Slika 125: Žleb je s strehe speljan v čistilno napravo in vodnjak, Jakšetova bajta na Šimnovcu.

Slika 126: Skodlar po naročilu izdelava drvarnico, klopi z mizo in ograjo, pri Rakovi bajti na Zelenem robu.

4. Izdelava in postavitve mize in klopi

Če lastnik bajte želi, mu izdelam in postavim tudi mizo in klopi.

5. Vgradnja in čiščenje vodnjaka (deževnica, način zajemanja)

Vodnjak je potrebno očistiti približno na tri leta. Če me lastnik bajte prosi, da mu očistim oziroma popravim vodnjak, ki spušča, naredim tudi to. Če žival ne more v vodnjak, je kar v redu. Če pa so v bajti miši, potem tudi kakšna miš pade noter in ni lepo čistiti. V vodnjaku se nabere veliko usedline. Če je bil vodnjak očiščen na vsaki dve ali tri leta, potem je dobrem stanju, če pa ni bil očiščen deset in več let, je v njem polno zemlje, prahu in vse skupaj gnije in smrdi. Vsak vodnjak ima vhod. Stare bajte imajo vodnjake najpogosteje na sredi pod bivalnim prostorom, novejši ali adaptirane bajte pa imajo vodnjake zunaj ob bajti. Veliki so 5 do 8 kubičnih metrov, čisto odvisno od tega, kako globoko so ga skopali, ko so delali bajto. Na Veliki planini in okolici ni vodovoda, zato je potrebno čiščenje lastnega vodnjaka. Čiščenje vodnjaka je grdo delo. Da ga očistita, morata biti vsaj dva človeka. Eden je v vodnjaku, drugi zunaj njega in pomaga prvemu, daje umazano vodo ven in čisto pa nazaj. Takoj, ko začneš z delom, moraš prihraniti dva sode vode, ki na koncu služi za splakovanje vodnjaka. Najprej se ven izčrpa voda, nato se s krtačo in metlo zribajo stene. Stene so zelo mastne, zato jih je potrebno temeljito očistiti in premazati s hidrozanom. To je prav posebna masa za vodohrane za pitno vodo, izdelana na betonski osnovi in je sive barve. S premazom dvakrat premažem stene vodnjaka. Še dobro, da je v bajtah elektrika, če pa je ni, je potrebno

pripeljati agregat. Ko je vodnjak očiščen, s čopičem namažem vlažne stene z hirozanom. Ta se do naslednjega dne posuši, nato se še enkrat namaže. Nato se pusti 5 do 6 dni, da se vodnjak posuši in se ob prvem dežju nateče voda v vodnjak. Vodo lovijo po strehi in preko žleba teče v vodnjak. Ta voda je kapnica.

6. Izdelava in postavitvev ograje

Ograje so različne oblike in se različno postavijo. Sedaj je pogosta praksa, da so konzole zalite v beton, zabetonirane, da se menjajo samo koli. Če pa je treba delati ograjo na novo, je potrebno vse skopati, zabetonirati itd., ker drugače koli zgnijejo. Pri vseh teh stvareh je pomembno samo to, da se ograja čim prej posuši. To je isto kot pri skodlah.

7. Izdelava kamnite škarpe

Izdelava kamnite škarpe je težaško delo. Za škarpo je potrebno najprej skopati temelj, potem se s kamnom z Velike planine in betonom dela škarpa. Beton se meša na samem kraju. Tega ne porabimo veliko, ker se vmes vgradi kamenje, ki se samo zalije z betonom. Brat ima velik bagar, ki skalo zbije, ker rabimo samo skale določene velikosti. Na Veliki planini drugega primernega kamna ni veliko. Sedaj je kamna čedalje manj, ker podjetje Zaklad narave Velika planina enkrat na leto organizira pobiranje kamna po planini. Ta javna akcija je organizirana konec meseca maja. Poberejo zelo veliko kamna, par ton. Mislim, da je tako zdaj že tretje leto. Potem nabrano kamenje dajo v eno jamo, pašnik in smučišče proti Šimnovcu sta zato boljša in bolj uporabna. Zato je sedaj zmanjkalo kamna za škarpe in podobne reči. Če so skale prevelike, niso uporabne. Na vrhu škarpe pa se naredi betonski rob. V ta betonski rob se zalijejo konzole za pritrditev ograje.

Sliki 127 in 128: Zaradi sonca les čez nekaj časa posivi. Rakova bajta na Zelenem robu (levo), neznana bajta na Zelenem robu (desno).

5 IZDELAVA MAKETE VELIKOPLANINSKE BAJTE

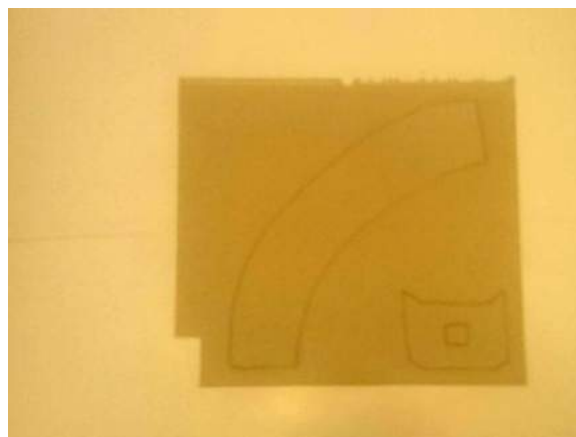
Da bi si lažje predstavljali postopek prekrivanja strehe in fasade velikoplaninske bajte, sva izdelali maketo. Material zanjo sva nabrali med ostanki, ki so nastali pri izdelavi skodel v delavnici Franca Potočnika. Sam postopek izdelave makete je najina inovacija, saj kaj podobnega do sedaj še nisva videli ali o tem brali. Nastal je na osnovi najine domišljije in praktičnega dela.

POSTOPEK IZDELAVE MAKETE

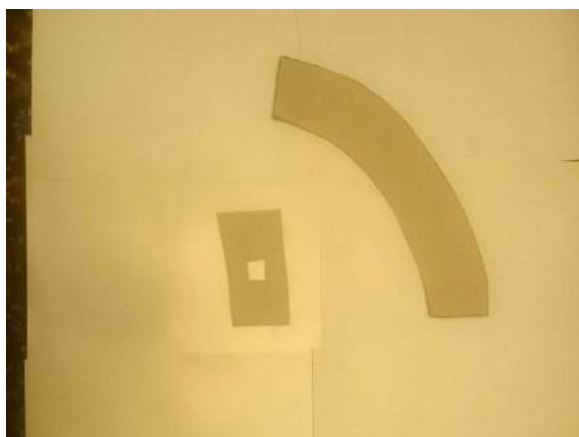
1. Naredimo osnovo fasade in strehe iz kartona ter izrežemo okna in vrata.

Slika 129: Pripravimo material: les za skodle in trši karton za maketo.

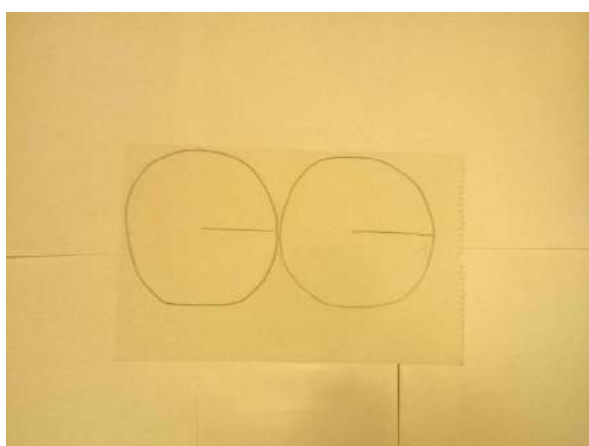
Slika 130: Na karton narišemo obliko za fasado.

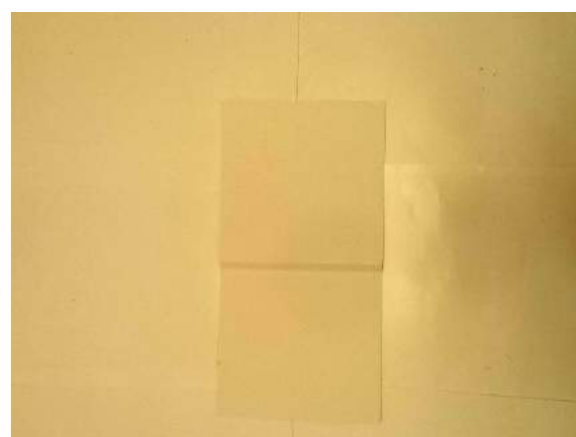
Slika 131: Po črtah izrežemo posamezne dele.

Slika 132: Dele zapognemo in prilepimo, izrežemo vrata in vse skupaj utrdimo s trakovi iz kartona.

Slika 133: Na karton narišemo kroge za okrogle dele strehe.

Slika 134: Izrežemo karton za ravne dele strehe.

Slika 135: Kroge izrežemo in iz njih naredimo enaka stožca.

Slika 136: S kartonom za ravne dele strehe povežemo stožca, da dobi obliko celotne strehe.

2. Les, ki smo ga dobili za izdelavo skodel, narežemo na pravo velikost za prekrivanje makete.

Slika 137: Les za skodle, ki smo ga prej osušili, narežemo na 4 cm široke dele.

Slika 138: Te dele nato cepimo na več manjših debelih skodel. Da jih stanjšamo, olfa nož postavimo tja, kjer bomo skodlo razklali.

Slika 139: S kladivom potolčemo po olfa nožu, da zareže v les. Tako dobimo dve tanjši skodli.

Slika 140: Tako narejene skodle z brusilnim strojem zbrusimo v konus, da bodo nastale okrogline.

3. Na osnovo iz kartona začemo lepiti narejene skodle.

Slika 141: Streho smo začeli (s pištolico za vroče lepljenje) lepiti spodaj. Na okrogolino smo nalepili skodle, ki so bile odrezane v konus.

Slika 142: Polaganje skodel nadaljujemo do vrha strehe. Dodamo še dimnik iz aluminijaste folije.

4. Izdelamo dimnik, trikotnik in sleme, okno in vrata.

Slika 143: Na trikotnik pristonimo skodlo, na kateri označimo mejo trikotnika in po črti s škarjami za železo odrežemo.

Slika 144: Tako izrezane skodle nalepimo v trikotnik, ki je bil že prej narejen iz kartona.

Slika 145: Izdobljemo vejico za sleme, da lepše sede na vrh strehe.

Slika 146: Na koncu smo dodali še zadnjo vrsto skodel in na rob strehe prilepili polovici, ki smo jo razklali na pol. Navrh smo prilepili še sleme.

Slika 147: Na fasadi najprej nalepimo spodnjo vrsto skodel, nato pa jo z zgornjo vrsto prekrijemo. V zgornji vrsti smo skodle spodaj za lepši izgled fasade tudi malo porezali.

Slika 148: Na okno na fasadi nalepimo tanjše skodle, ki smo jih razklali in narezali na manjše dele, da je okno lepše zaključeno.

Slika 149: Pri vratih dodamo še nekaj skodel, ker je fasada narejena v konus. Vrata morajo biti postavljena navpično, da se lahko odpirajo.

Slika 150: S keper trakom nalepimo vrata.

5. Dodelamo še zadnje podrobnosti in okolico.

Slika 151: Fasado prilepimo na trdno desko in nanjo nalepimo pobarvano peno, ki predstavlja kamnit podstavek.

Slika 152: Okoli nalepimo še mah, ki predstavlja travnato okolico bajte.

Slika 153: Tako izgleda končana maketa velikoplaninske bajte.

6 RAZPRAVA IN PREVERJANJE HIPOTEZ

Pred raziskovanjem sva predvidevale hipoteze, ki jih bova na osnovi ogledov izdelave skodel in velikoplaninskih bajt ter ugotovitev iz intervjuja s skodlarjem Francem Potočnikom v tem poglavju preverili.

POKLICNA POT FRANCA POTOČNIKA

1. Kako se je Franc Potočnik izučil tega poklica?

Hipoteza: Poklica se je priučil verjetno od staršev ali drugih sorodnikov.

Ugotovitev: Prva hipoteza se ni potrdila v celoti. Ugotovili sva, da se je Franc Potočnik skodlarstva naučil od svojih dveh stricev Cirila in Jožeta Koželja. Njegovi starši se s tem niso ukvarjali.

2. Koliko časa že opravlja to delo? Koliko bajt in stanov je že obnovil?

Hipoteza: To delo opravlja že vsaj 20 let. Glede na to, da na leto verjetno izdelava tri do štiri bajte, predvidevava, da jih je do sedaj izdelal okrog 70.

Ugotovitev: Druga hipoteza glede opravljanja skodlarskega dela se tudi ni potrdila. To delo opravlja že 30 let. Res pa je, da ga samostojno opravlja 20 let. Drugi del hipoteze se je potrdil, čeprav je težko prešteti število obnovljenih bajt. Večinoma obnavlja samo streho ali samo fasado bajt, le redko izdelava oboje hkrati.

3. Ali se da preživeti s skodlarstvom?

Hipoteza: Skodlarstvo je sezonsko delo, saj skodlar dobi zaslužek le poleti. Pozimi pa ima stroške za nakup lesa, iz katerih potem naredi skodle. Preživeti se da, a zaradi sezonskega dela in nakupa lesa in drugega potrebnega materiala zaslužek ni velik.

Ugotovitev: Tretja hipoteza se je potrdila. Sam je povedal, da dobi zaslužek le poleti, saj je to sezonsko delo. Pozimi pa ima veliko stroškov z nakupom lesa, žeblicev, folije itd.

4. Ali skodlar opravlja še kakšna druga gradbena dela?

Hipoteza: Verjetno zna dobro opraviti vsa dela, ki so povezana z lesom.

Ugotovitev: Tudi četrta hipoteza se je potrdila. Skodlar po potrebi izdelava in zamenja ograje, naredi mize in klopi, zabetonira tlake v bajtah in izdelava kamnito škarpo, očisti vodnjak itd.

PRIDOBIVANJE LESA ZA SKODLE

1. Kje dobi les za skodle?

Hipoteza: Drevesa morajo biti stara, tako da imajo velik obseg. Rasti morajo sredi gozda, da dobivajo enakomerno svetlobo in da nimajo toliko vej pri tleh.

Ugotovitev: Hipoteza se je potrdila. Smreke za skodle naj bi imele premer 50 do 65 cm in naj bi bile levosučne. To pomeni, da morajo biti debela rahlo zavito v levo, ko jih pogledamo proti krošnji. Les dobi v kočevsko-ribniških gozdovih.

2. Kako poteka postopek izbire lesa?

Hipoteza: Skodlar si ogleda drevo in presodi, če je primerno za izdelavo skodel. Gozdar izbrana drevesa označi in odobri posek.

Ugotovitev: Tudi druga hipoteza se je potrdila. V gozd gre z gozdarjem. Tam na osnovi zvena debela izbere smreke, ki se mu zdijo primerne za skodle. Gozdar jih odkaže in žigosa.

3. Kako poteka postopek izdelave skodel?

Hipoteza: Deblu odstranijo lubje in veje ter ga nažagajo na določeno dolžino. S skodlarskim orodjem les razcepijo po letnicah. Skodle zložijo in jih obtežijo, da postanejo ravne.

Ugotovitev: Tretja hipoteza se je potrdila. Smreki odstranijo veje, deblo razžagajo na metrske dele in ga pripeljejo domov. Skodlar najprej z lupilnikom olupl drevesno skorjo. S kladivom udarja po dveh sekirah, da naredi špevte. Pomaga si lahko z zatičem. Odstrani sredico in špevte odpelje v delavnico, kjer si s šinklarico označi štiri enake dele. Z batom udarja po šinklarici, da se zareže v les in ga razcepi v skodle. Naredi še zadnje popravke in z rezkalnim strojem poravnava stranske robove skodel.

4. Kakšna je razlika med cepljenimi skodlami in žaganimi deskami?

Hipoteza: Cepljene skodle ne prepuščajo vode, ker so razklane po letnicah. Deske pa so odžagane ne glede na letnice, zato voda hitro pronica skozi njene.

Ugotovitev: Četrta hipoteza se je potrdila. Cepljene skodle ne prepuščajo vode in se hitro sušijo. Tudi ko zapade sneg, hitro spolzi dol, ker je skodla lahka in malo mastna. Pri deskah so pore, po katerih voda pronica skozi njene.

POSTOPEK PREKRIVANJA STREH IN FASAD S SKODLAMI

Hipoteze:

1. Kako poteka postopek prekrivanja streh in fasad s skodlami?

Hipoteza: Skodlar najprej naredi ogrodje, na katerega pribije deske. Nanje položi neprepustno folijo. Sledi polaganje skodel v dveh vrstah. Skodle zgoraj prekrijejo stike spodnjih skodel.

Ugotovitev: Hipoteza se je deloma potrdila. Strešno konstrukcijo naredi Tesarstvo Štebe iz Žej (postavi tramove, lege in špirovce), skodlar pa potem na špirovce pribije deske. Nanje pribije neprepustno folijo. Pred raziskovanjem nisva vedeli, da se nahaja pod skodlami zračni most. Skodlar ga izdelava tako, da na špirovce pribije letve ali lašte, pravokotno nanje pa late. Šele na late potem v dveh nivojih pribije skodle.

2. Kako skodlar izdelava okrogle dele bajt in stanov?

Hipoteza: Skodle mora obrezati tako, da so zgoraj ožje in spodaj širše.

Ugotovitev: Hipoteza se je potrdila. Skodle na strehi polaga v konus proti vrhu, zato jih mora zgoraj ožati. V prvi vrsti skodel na strehi izdelava poseben krajnik, izbočeno zaključno desko, ki jo pribije med dva špirovca. V drugih in višjih vrstah okrogolino dobi s pomočjo polcolske plastične cevi. Skodlo položi do cevi in tako dobi okroglo vrsto. Cev potem odstrani in jo na enak način uporabi v naslednji vrsti.

3. Katere pripomočke potrebuje skodlar?

Hipoteza: Potrebuje sekiro, dleta, žago, brusilni papir, meter, tesarski svinčnik, kladivo, žeblice, lestev.

Ugotovitev: Poleg pripomočkov, ki sva jih našli, potrebuje še: motorno žago, lupilnik, cepin, šinklarico, lesene in plastične bate ali kladiva, lesen zatič, kovinsko držalo za cepljenje skodel, rezkalni stroj, samokolnico.

4. Katera zaščitna sredstva pri delu potrebuje skodlar?

Hipoteza: Potrebuje rokavice, čelado, zaščitna očala, delovno obleko in čevlje.

Ugotovitev: Hipoteza se je potrdila.

SKODLARSTVO NA SLOVENSKEM

1. Koliko je še skodlarjev na Slovenskem?

Hipoteza: Skodlarjev skoraj ni več, mogoče jih je še pet ali šest v Sloveniji.

Ugotovitev: Hipoteza se je potrdila. Na spletu sva našli naslednje skodlarje: Bojan Koželj iz Stahovice, Nejc Dijak iz Bohinjske Bistrice, Lojze Šolar iz Dražgoš, mojstri na Koroškem (predstavljeni v filmu Jelke Pšajd: Šintli na Pohorju), Marko Nastran iz Selc v Selški dolini in Marko Volk z Dolenjske. Verjetno je kje še kakšen skodlar, ki na spletu ni omenjen. Tudi Franc Potočnik je na spletu omenjen le na spletni strani Gore in ljudje.³⁶

2. Kje še uporabljajo skodle razen na Veliki planini?

Hipoteza: Skodle uporabljajo tudi na drugih planinah v goratih delih Slovenije.

Ugotovitev: Hipoteza se je potrdila poleg tega, da s skodlami krijejo stavbe v alpskem svetu, jih uporabljajo tudi za kritje kulturnih spomenikov, npr. Ruska kapelica na Vršiču, Celjski grad, Predjamski grad, Kapelica Lurške Matere božje v Kamniški Bistrici itd.

3. Kaj se bo zgodilo s tem poklicem? Ali bomo skodlarja v prihodnosti še potrebovali?

Hipoteza: Če bomo zadosti spoštovali kulturno dediščino, se bodo skodle ohranile na dosedanjih stavbah, kritih s skodlami. Zato se bo tudi ta poklic ohranil.

Ugotovitev: Hipoteza se je potrdila.

7 ZAKLJUČEK

Prekrivanje s skodlami je starodavna tradicija, ki se je posebno dobro ohranila na Veliki planini. Zaradi posebne oblike velikoplaninskih bajt in prekritosti s skodlami so planinske bajte na Veliki planini zaščitene kot kulturna dediščina lokalnega pomena. Izdelovalcev skodel in tistih, ki so večji prekrivanja streh in fasad s skodlami, je danes zelo malo. Zato je pomembno, da njihovo delo poznamo in ga znamo ceniti. Verjameva, da se bo skodlarstvo ohranilo, saj je potrebno lesene strehe in fasade na Veliki planini stalno obnavljati. To dokazuje tudi dejstvo, da nekatera dela skodlarja obvlada že vnuk Franca Potočnika, sin Matej Potočnik pa to delo lahko že samostojno opravlja.

Pastirske bajte na Veliki planini sva občudovali že prej, čeprav nisva ničesar vedeli o tem, kako so izdelane. Nika še nikoli prej ni bila v njeni notranjosti. Z najino raziskovalno nalogo sva

³⁶ Franci Savenc: Po vzoru pastirskih bajt, 19. 1. 2013, <https://www.gore-ljudje.net/novosti/87375/>, 21. 1. 2019.

izvedeli veliko novega. Poseben dosežek najinega raziskovalnega dela je tudi maketa, ki sva jo izdelali na podlagi ugotovitev te raziskovalne naloge.

Raziskovanje bi lahko nadaljevali predvsem tako, da bi spremljali skodlarja Franca Potočnika pri prekrivanju strehe in fasade velikoplaninske bajte ali drvarnice ter opazovali njegovo delo v vseh fazah izdelave. Lahko bi tudi raziskali, koliko bajt na Veliki planini je okrogle in koliko štirioglate oblike ter kako so izdelane. Ugotavljali bi lahko razlike med njimi glede izdelave, izpostavljali bi lahko posamezne detajle in jih primerjali glede na opremljenost notranjosti ter lego in izgled okolice.

8 VIRI IN LITERATURA

LITERATURA:

- Stjepan Androlić, Mojca Burgar, Doroteja Kobal Černe, Željko Medved, Milan Nadaždi, Matej Šuštaršič, Tea Toplišek, Marijan Vinković: Prava Tehnika 6, Učbenik za tehniko in tehnologijo v 6. razredu, Založba Rokus Klett, 2018.
- Anton Cevc: Velika planina, Življenje delo in izročilo pastirjev, Ljubljana, Samozaložba, 1993.
- Samo Fošnarič, Zdenko Puncer, Drago Slukan, Janez Vrtič, Tehnika in tehnologija 6, Učbenik za 6. razred devetletne OŠ, IZOTECH založba, 2004.
- Matej Potočnik: Skodle, seminarska naloga. Ljubljana, Srednja lesarska šola Ljubljana, Šolski center Ljubljana, 2011.
- Zora Torkar: Velika planina, Pastirska dediščina iz zbirke Vlasta Kopača, Kamnik, Medobčinski muzej, 2008.

LITERATURA O SKODLARSTVU NA SPLETU:

- Hiše in gradnja, http://hise.freevar.com/stresne_kritine.htm , 28. 1. 2019
- Izdelovanje skodel."šinklnov", Uporabljamo najboljši smrekov les, sekan iz osrčja Pokljuke, Skodlarstvo Bohinj, <http://www.skodlarstvo-bohinj.si/#contact-us>, 15. 10. 2018.
- Izdelava skodel?, Gradimo, spletni portal za gradnjo, <http://www.gradimo.com/odgovori/vprasanja-gradnja/izdelava-skodel>, 15. 10. 2018.
- Izdelovanje šintlov, koroških skodel, Delo in dom, 2. 3. 2011, besedilo: Julijana Bavčar, <https://www.deloindom.si/izdelovanje-sintlov-koroskih-skodel>, 15. 10. 2018.
- Koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine, V register vpisana nova enota – skodlarstvo, <http://www.nesnovnadediscina.si/sl/v-register-vpisana-nova-enota-skodlarstvo>, 15. 10. 2018.
- Les – skodle, Slonep, <https://www.slonep.net/eko-bivanje/sonaravna-gradnja/les-skodle>, 15. 10. 2018.
- Mizarstvo Hrovat, Žagan les, <https://hrovat.net/o-lesu/teksture-lesa-in-nacini-razreza/agan-les/>, 21. 1. 2019.
- Nesnovna kulturna dediščina – skodlarstvo, Območje: Srce Slovenije, Kategorija: Tradicionalna obrtniška znanja, Cultural Capital Counts, <http://www.culturalcapitalcounts.eu/index.php/sl/nesnovna-kulturna->

dediscina?area=5&category=0&country=0&search_string=&sent=1&detail=78, 15. 10. 2018.

- Nosilna strešna konstrukcija: https://sam.si/info/nasveti/92/streha_izjemno_pomemben_del_hise/, 28. 1. 2019.
- Planinska jama| muzej, V Ravbarjevemu stolpu bo kot iz pravljice, Ravbarjev stolp, <https://www.delo.si/novice/slovenija/v-ravbarjevemu-stolpu-bo-kot-iz-pravljice.html>, 15. 10. 2018.
- Savenc, Franci: Po vzoru pastirskih bajt, 19. 1. 2013, <https://www.gore-ljudje.net/novosti/87375/>, 21. 1. 2019.
- Skodla, skodlar, SSKJ, http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=skodla&hs=1, 15. 10. 2018.
- Seznam registriranih enot nesnovne kulturne dediščine, http://www.mk.gov.si/si/storitve/razvidi_evidence_in_registri/register_nesnovne_kulturne_dediscine/seznam_registriranih_enot_nesnovne_kulturne_dediscine/, 15. 10. 2018.
- Skodlarstvo, stara ljudska obrt, Bojan Koželj, izdelovalec skodel in šinkler, Mladina, Vesna Tržaj, 26.4.2013, Mladina 17, družba, <https://www.mladina.si/143528/skodlarstvo-stara-ljudska-obrt/>, 15. 10. 2018.
- Skodlarstvo Bojan Koželj s. p., Moj Mojster, https://www.mojmojster.net/clanek/129/lesena_kritina_skodle, 15. 10. 2018.
- Skodlar Bojan Koželj, casopis.si, <http://casopis.si/skodlarstvo-ustvarjeno-s-srcem/>, 15. 10. 2018.
- Skodlarstvo Bohinj – Nejc Dijak, <https://www.bohinj.si/ponudniki/skodlarstvo-bohinj-nejc-dijak/>, 15. 10. 2018.
- Sodarstvo in skodlarstvo, Antonov vrtec, Škovine 1, 4228 Železniki, <http://antonov-vrtec.rkc.si/index.php/novice/396-sodarstvo-in-skodlarstvo>, 15. 10. 2018.
- Strehe prekriva z lesenimi skodlami, objavljeno dne: 06.02.2015, avtor članka: Petra Trček; foto: Nina Koželj, Rodna gruda, https://www.rodnagruda.si/tradicija_in_obrt/2015020600505691/, 15. 10. 2018.
- Šinkl, Rekreativsko društvo Velika planina, <http://www.velikaplanina.rdrigelj.si/zgornji-meni/o-veliki-planini/bivalisca/sink-l/>, 15. 10. 2018.
- Tišlarska sobota, 13. 10. 2018. besedilo in foto: M. L.-S., Dolenjskilist.si, https://www.dolenjskilist.si/2018/10/13/204048/novice/kocevsko_ribnisko/V_Kocevju_je_danes_Tislarska_sobota/, 15. 10. 2018.
- Znamenitosti na Veliki planini, <http://www.velikaplanina.si/Znamenitosti/Na-Veliki-planini>, 4. 2. 2019.

USTNI VIRI

- Franc Potočnik, skodlar, Zgornje Stranje 10 a, 1242 Stahovica.
- Rok Planinšek, projektni vodja, Mizarstvo Hrovat, Marko Hrovat s. p., Masljeva ulica 8 a, 1230 Domžale.